Мустақиллик, Тинчлик, Ҳамкорлик

Халқ сўзи

Газета 1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг газетаси

9 ОКТЯБРЬ, ЖУМА. № 197 (448). 1992 йил

Сотувда эркин нархда

Ислом КАРИМОВ:

ТОШКЕНТ ТИНЧЛИК ВА ДЎСТЛИККА ХИЗМАТ ҚИЛГАН БУЮК ТАШАББУСЛАР ВА АНЪАНАЛАРНИНГ ВАТАНИ БЎЛИБ КЕЛДИ ВА БУНДАН БУЁН ҲАМ ШУНДАЙ БЎЛИБ ҚОЛАДИ

ИСЛОМ КАРИМОВ БИШКЕККА ЖЎНАБ КЕТДИ

СУРАТДА: Ислом Каримовни кузатиш пайти. Р. ЗУФАРОВ олган сурат. (ЎзА).

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов МДҲ давлатлари раҳбарларининг Бишкекда бўладиган учрашувида иштирок этиш учун 8 октябрь куни Тошкентдан Қирғизистон Республикаси пойтахтига жўнаб кетди.

Тайёрагоҳда журналистларнинг саволларига жавоб берар экан, Президент И. Каримов Бишкекда бўладиган учрашувда иқтисодий, молиявий, коллектив хавфсизлик каби бир қатор муҳим масалаларга ойдинлик киритилади деб умид билдирди.

Ўзбекистон Президентини Республика Олий Кенгаши Раиси Ш. Йўлдошев, республика Бош вазири А. Муталов, Бош вазирнинг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Тошкент шаҳри ҳокими А. Фозилбеков ва бошқа расмий кишилар кузатиб қолдилар.

* * *

Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов шу куни Бишкекка келди.

Тайёрагоҳда И. А. Каримовни Қирғизистон Республикасининг Президенти А. Ақаев ва бошқа расмий кишилар кутиб олди.

(ЎзА).

ФЕСТИВАЛЬ БАЙРОҒИ КЎТАРИЛДИ

Орзиқиб кутилган дамлар келди.

Уч қитъа — Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатларининг XI Тошкент халқаро кинофестивали қатнашчилари тантанали маросим бошланишидан анча илгари муҳташам Халқлар дўстлиги саройи олдидаги майдонга кела бошладилар.

Улар орасида бизга таниш чеҳралар — Ҳиндистондан Раж Капур асос солган киночилар сулоласининг давомчилари — машҳур санъаткорнинг фарзандларини, туркиялик кино юлдузларни, Ҳамдўстлик мамлакатларидан келган севимли артистларни, мустақил диёримиз экран санъати намоёндаларини кўрамиз.

Бир томонда карнай-сурнай навоси, бир томонда раққосалар ҳироми...

Саройга кираверишда ҳур ватанимизнинг Давлат байроғи, фестивалда қатнашаётган мамлакатларнинг байроқлари ҳилпираб турибди.

Соат 18. Саройнинг муҳташам зали томошабинлар билан лиқ тўла. Саҳнага фестивалда қатнашиш учун Тошкентга ташриф буюрган қирқдан ортиқ мамлакат, шунингдек Ўзбекистон кино санъатининг атоқли арбоблари чиқиб келадилар.

Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари, Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатлари XI Тошкент халқаро кинофестивалини ўтказиш ташкилий комитетининг раиси Э. Самандаров фестивални очиқ деб эълон қилади.

Ўзбекистон Республикаси Бош вазири А. Муталов республикамиз Президенти Ислом Каримовнинг Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатлари XI Тошкент халқаро кинофестивали қатнашчиларига табрикномасини ўқиб эшиттиради.

Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳиясининг тантанали садолари остида фестиваль байроғи кўтарилади.

Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатлари XI Тошкент халқаро кинофестивалининг очилишига бағишланган йиғилишда Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси Ш. Йўлдошев, Тошкент шаҳри ҳокими А. Фозилбеков, шунингдек Ҳиндистон ташқи ишлар давлат вазири Р. Л. Бхатиа, Осиё ва Африка халқлари ҳамкорлиги ташкилотининг президенти доктор Мирза Ғолиб қатнашдилар.

(ЎзА).

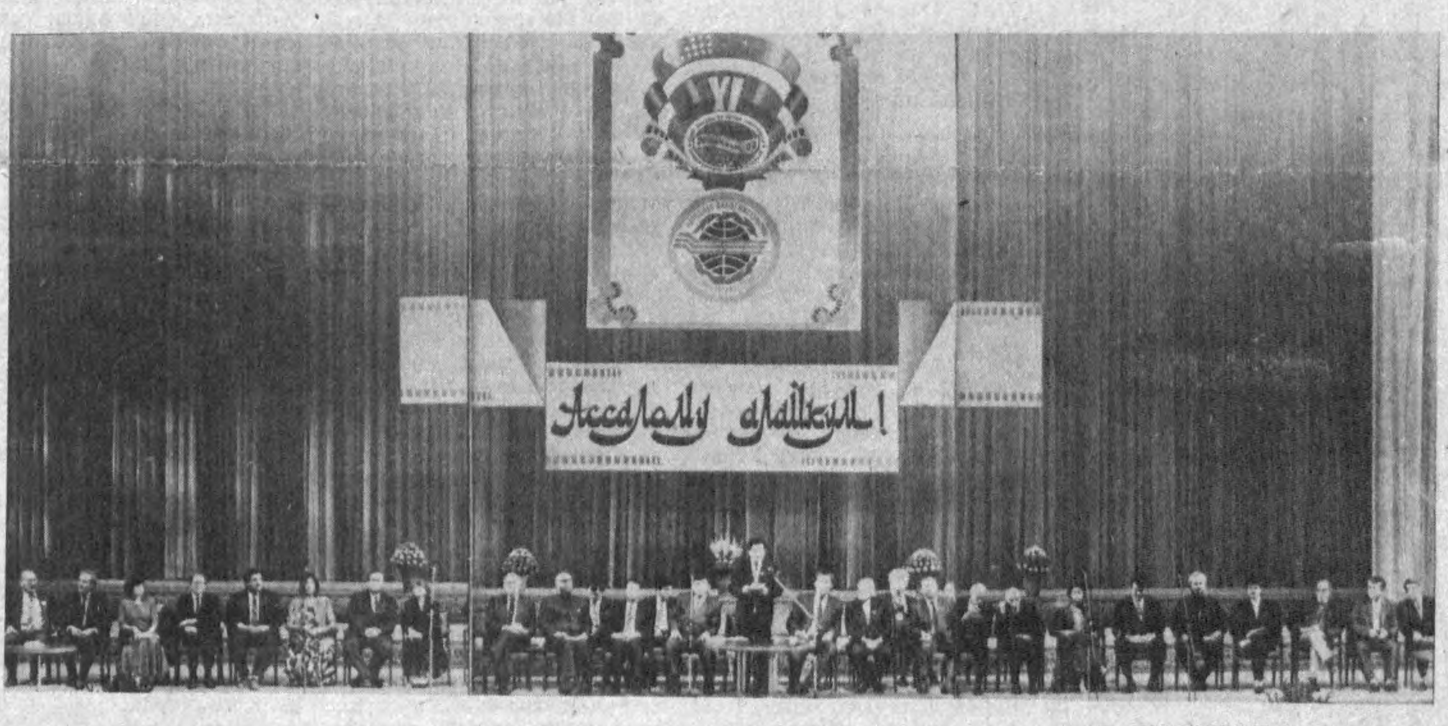

СУРАТДА: Фестивалнинг очилиш маросими. Р. ШАРИПОВ олган сурат.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

1992 ЙИЛ 1 ОКТЯБРДАН НАФАҚАЛАР, СТИПЕНДИЯЛАР ҲАМДА БЮДЖЕТ ҲИСОБИДАГИ ТАШКИЛОТЛАР ХОДИМЛАРИНИНГ ИШ ҲАҚИ МИҚДОРЛАРИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистонга ташқаридан олиб келинадиган ёқилғи-энергетика ресурслари қимматлашганлиги муносабати билан ҳамда республика аҳолисини ижтимоий муҳофаза қилиш борасида олдини олиш чораларини таъминлаш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикасининг ҳудудида иш ҳақи ва меҳнат нафақасининг энг оз миқдори ойига 2000 сўм қилиб белгилансин.

2. Улуғ Ватан урушининг қатнашчилари ва ногиронларига энг оз миқдори 2500 сўм бўлишидан келиб чиқиб, нафақалар миқдори белгилансин, Улуғ Ватан уруши III гуруҳ ногиронлари нафақаларининг миқдори энг оз иш ҳақи даражасига етказилсин.

3. Ўзбекистон Республикасининг Ижтимоий таъминот вазирлиги белгиланган энг оз миқдорга асосланиб, фуқаролар иш стажининг оз-кўплигига ва хизматларига қараб меҳнат нафақаларини табақалаштирилган миқдорларда қайтадан ҳисоблаб чиқсин.

4. Бюджет ҳисобидаги муассасалар ва ташкилотлар ходимларининг иш ҳақи 1,6 баравар оширилсин.

5. Болали оилаларга мадад бериш мақсадида болалар учун ҳозирги вақтда амалда бўлган ижтимоий нафақалар ўртача ҳисобда 1,5 баравар оширилсин. Белгилаб қўйилсинки, жами даромади оиланинг ҳар бир аъзосига ҳисоблаганда энг оз ойлик иш ҳақидан ошмайдиган болали оилаларга нафақалар тўланади.

6. Фуқароларнинг солиқ олинмайдиган даромадларининг энг паст даражаси ойига 2000 сўм миқдорида белгилансин.

Ойига 8 минг сўмгача бўлган иш ҳақидан олинадиган даромад солиғининг энг кам миқдори (12 фоиз) белгилансин. Вазирлар маҳкамаси бир ҳафта муддат ичида белгиланган тартибда ойига 8 минг сўмдан ошадиган иш ҳақидан табақалаштирилган тарзда солиқ олиш тўғрисидаги таклифларни киритсин.

7. Олий ўқув юртлари талабаларининг стипендиялари, техникумлар ҳамда кийимбош ва овқат билан таъминланмайдиган ҳунар-техника билим юртлари ўқувчиларининг стипендиялари 1,6 баравар кўпайтирилсин. Талабаларнинг ошхоналари ва буфетларида тушлик овқатларнинг қийматидан 50 фоизи чегирмалар сақлаб қолинсин.

8. Биринчи марта никоҳдан ўтаётган келин-куёвларга гилам буюмлар ва мебель сотишда имтиёзли тартиб сақлаб қолиниб, оилага бериладиган товон миқдори 5000 сўмгача кўпайтирилсин.

9. Республика маҳалла комитетлари раислари ва котибларининг мансаб маошлари 2 баравар оширилсин.

10. Бюджетдан пул билан таъминланадиган вазирликлар, идоралар, Қорақалпоғистон Республикасининг Вазирлар кенгаши, вилоятлар ҳамда Тошкент шаҳар ҳокимлари, ташкилотлар ва муассасалар иш ҳақи, пенсиялар ва стипендиялар ушбу фармонда белгиланган миқдорларда ўз вақтида тўланишини таъминласинлар.

11. Республика вазирликлари, идоралари, уюшмалари, концернлари, корхоналари ва хўжаликлари белгиланган энг оз миқдорга асосланиб, ишловчиларнинг маошини янада оширсинлар.

12. Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки корхоналарга, ташкилотлар, муассасаларга иш ҳақи ўз вақтида тўланишини таъминловчи чоралар кўрсин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 8 октябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

РЕСПУБЛИКА «МАҲАЛЛА» ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИГА МАБЛАҒ АЖРАТИШ ТЎҒРИСИДА

Бозор иқтисодиётига ўтиш ҳамда истеъмол молларининг нархлари ва хизматлар ҳақи тўхтовсиз ўсиб бориши шароитида республиканинг «Маҳалла» хайрия жамғармаси аҳолининг камбағал табақаларини моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, уларни ижтимоий муҳофаза қилиш борасида ўз устави вазифаларини амалга оширишга ёрдам бериш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг заҳира жамғармасидан «Маҳалла» жамғармасининг Ўзбекистон Республикаси Марказий банкидаги 700-сон ҳисоб рақамига йигирма беш миллион сўм пул ўтказилсин.

Белгилаб қўйилсинки, «Маҳалла» жамғармасига ўтказиладиган пуллар ҳамда бошқа моддий маблағлар асосан камбағал оилаларга, ногиронларга, етим-есирларга, ёлғиз кексаларга моддий ёрдам бериш ҳамда аҳолининг ижтимоий зарур талаб ва эҳтиёжларини қондириш учун мўлжаллангандир.

2. Вазирлар ва идораларнинг, ассоциациялар, концернлар, корхоналар, хўжаликлар, муассасалар ва ташкилотларнинг раҳбарларига инсонпарварлик ва меҳр-шафқат ғояларини тарғиб этишга доир тадбирларни амалда рўёбга чиқариш, республика аҳолисининг энг муҳтож табақаларини моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш мақсадида «Маҳалла» хайрия жамғармасига аниқ мақсадни кўзлаб ёрдам бериш тавсия этилсин.

3. Газеталар, журналлар, телерадио эшиттириш муҳарририятлари «Маҳалла» жамғармаси фаолиятини, шунингдек вазирликлар, корхоналар, хўжаликлар ва ташкилотларнинг республика аҳолисига ижтимоий ёрдам бериш борасидаги ишини кенг тарғиб қилишга оид махсус рукнларни очсинлар.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 8 октябрь.

ҲИНДИСТОН ТАШҚИ ИШЛАР ДАВЛАТ ВАЗИРИ ЎЗБЕКИСТОНГА КЕЛДИ

Ҳиндистон ташқи ишлар давлат вазири жаноб Р. Л. Бхатиа Ўзбекистон Республикасига ташриф буюрди.

Ўзбекистон ва Ҳиндистон Республикалари Давлат байроқлари билан безатилган Тошкент тайёрагоҳида ҳиндистонлик меҳмонни Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари М. Қорабоев, республика ташқи ишлар вазирининг биринчи ўринбосари Ф. Тешабоев ва бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Кутиб олиш маросимида Ҳиндистоннинг Ўзбекистон Республикасидаги мухтор вакили жаноб А. Мукержи ҳам ҳозир бўлди.

(ЎзА).

КИНЕМАТОГРАФЧИЛАР АҲДЛАШУВИ

Собиқ Иттифоқ бўлиниб кетиши натижасида республикалар ўртасидаги иқтисодий ва маданий алоқалар узилиб қолди. Ўзбекистон Республикаси давлат кинокомпанияси ва кинематографчилар уюшмасининг ташаббуси ҳамда Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатлари XI Тошкент Халқаро киноанжумани шарофати билан мазкур давлатлар ўртасида маданий жумладан, кино соҳасидаги ҳамкорлик тикланадиган бўлди.

7 октябрь куни республика Киночилар уйида собиқ Иттифоқ таркибига кирган ўн беш республика давлат кинокомпаниялари раислари ҳамда кинематография уюшмаларининг раҳбарлари иштирокида кенг кўламли ҳамкорлик ҳақида битим тузилди. Уни Ўзбекистон Республикаси томонидан давлат кинокомпаниясининг раиси Х. Жўраев имзолади.

Мазкур давлатлар кинематографиясининг давлат тасарруфидан чиқарилиб, бозор иқтисодиёти муносабатларига ўтиши уларнинг ўзаро яқин алоқада бўлиши зарурлигини кун тартибига қўйди. Битим иштирокчиларининг фикрича, бу аҳдлашув Ҳамдўстлик мамлакатлари киносанъати муаммоларини, жумладан, фильмлар ишлаб чиқариш, уларни сотиш ҳамда ўзаро ахборот алмашиш ва муаллифлик ҳуқуқини ҳимоя қилиш масалаларни ҳал этишни осонлаштиради.

Миллий кинематография раҳбарларининг Тошкент учрашувини ташкил этиш ташаббускорларидан бири, республика кинематографчилар уюшмасининг раҳбари Малик Қаюмов бу ҳақда шундай деди: ҳозирги кунда собиқ Иттифоққа кирган республикаларнинг киносанъати оғир иқтисодий танглиқни бошдан кечирмоқда. Ўзаро ҳамкорлик туфайлигина бу аҳволдан чиқиб олиш мумкин. Шуниси қувончлики, аксарият ҳамкасбларимиз буни тўғри тушуниб, бизни қўллаб-қувватлашди. Ўйлайманки, бу келишув мазкур давлатлар киносанъатининг равнақига самарали хизмат қилади.

Учрашув иштирокчиси, Литва Республикаси Маданият ва маориф вазирлиги кино бўлимининг бошлиғи Живиле Тилипавичене қуйидагиларни таъкидлади: Биз мазкур битимга имзо қўйиш билан собиқ Иттифоқ қайта тиклансин демоқчи эмасмиз. Аммо шуниси аниқки, кино санъати ҳам бошқа соҳалар каби тор қобиқда тараққий эта олмайди. Бу борада бир-биримиздан ўргансак, тажриба алмашсак фойдадан холи бўлмайди.

Учрашувда миллий кинематографчиларнинг Тошкент баёноти қабул қилинди.

(ЎзА мухбири).

ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА ҚАБУЛ

Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Э. Самандаров 8 октябрь куни Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатлари XI Тошкент халқаро кинофестивалига ташриф буюрган Осиё ва Африка халқлари ҳамкорлиги ташкилотининг президенти доктор Мурод Ғолибни қабул қилди.

Бўлиб ўтган дўстона суҳбат чоғида Э. Самандаров ҳурматли меҳмонга мустақил Ўзбекистоннинг сиёсий, иқтисодий ва маданий соҳаларда эришаётган ютуқлари, маънавий қадриятларимиз тикланаётгани ҳақида сўзлаб берди. Доктор Мурод Ғолиб ўз навбатида истиқлолга эришган ўлканинг қисқа вақт ичида жаҳон ҳамжамиятида муносиб мавқега эга бўлгани республика раҳбарияти изчиллик билан ўтказаётган оқилона ички ва ташқи сиёсат натижаси эканини таъкидлади.

(ЎзА).

ЖАҲОН АНЖУМАНИГА АЙЛАНАДИ

Республика Киноуйида фестивалда қатнашиш учун келган оммавий ахборот воситалари мухбирлари билан бўлган учрашувда Ўзбекистон кинематографиячилар уюшмасининг, давлат кино компанияси, маданият ва умуминсоний қадриятлар халқ академиясининг вакиллари, ҳинд кинематографиячилари ва бошқа меҳмонлар қатнашдилар.

Фестивалда қатнашиш учун 65 та мамлакат кинематографиячиларига таклифнома юборилди. 40 га яқин давлат кино анжуманда қатнашиш истагини билдирди, улар орасида Африка, Лотин Америкаси, Ғарбий Европа мамлакатлари, Осиё мамлакатлари, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги ва Болтиқбўйи кино арбоблари бор. Фестивалнинг жўғрофиясини кенгайтириб, келгусида уни жаҳон анжуманига айлантириш ва унда қатнашиш учун имкони борича кўпроқ мамлакатларни таклиф этиш режалаштирилмоқда.

Фестиваль фильмлари Тошкентнинг турли кино театрларида кўрсатилади. Фестивалнинг бош ҳомийси — Маданият ва умуминсоний қадриятлар халқ академияси уни кўриш учун хайрия билетлари таъсис этди. Бу билетларни район ҳокимиятлари аҳолининг ижтимоий жиҳатдан ҳимоя этилмаган табақаларига тарқатади.

Фестивалда қатнашиш учун кўпгина жамоат ташкилотлари ҳам қўшилиб, унинг иштирокчиларини ўз совринлари билан мукофотлашга қарор қилдилар. Жумладан Ўзбекистон Президентининг ташаббуси билан барпо этилган экология ва инсон соғлиғи жамғармаси — «Экосан» шу муаммоларга бағишланган фильм учун махсус соврин таъсис қилди.

Конституция лойиҳаси

УМУМХАЛҚ МУҲОКАМАСИДА

ЭЪЛОН қилинган Конституция лойиҳаси билан юзаки танишишнинг ўзи ҳам лойиҳа мустақил ишланганлигидан, комиссия жаҳон конституциялар тажрибасидан кенг фойдаланганидан далолат беради.

ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЛОЗИМ

Лойиҳанинг «Асосий принциплар» бўлимида давлатни халқнинг иродасини ифодалаши, давлат органлари, мансабдор шахсларнинг жамият ва фуқаролар олдида масъулиятининг белгилаб қўйилиши (2-модда); ҳокимиятчилик тақсимланиш принципининг конституцион даражага кўтарилиши (11-модда); мафкуралар ва фикрлар хилма-хиллигининг белгиланиши (12-модда); инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият ҳисобланиши (13-модда); конституция ва қонунлар устунлигини сўзсиз тан олиш (15-модда) ҳуқуқий Давлатнинг энг асосий шартларидан бўлиб, лойиҳада шу асосий масалалар тўғри ҳал қилинганлиги кўринади.

Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг махсус (X боб) бобда белгиланиши ҳам унинг кафолатларини кучайтиришга, самарасини оширишга қаратилган тадбирдир. Кафолат бўлмаса, қанчалик кўп ҳуқуқлар қонунда ёзилмасин, у ишламайди, ҳаракатсиз бўлиб қолади. Лойиҳада аввал белгиланган, лекин бажарилиш имконияти йўқ баъзи ҳуқуқлардан воз кечганлиги, яъни лойиҳада кўрсатилганлиги ҳам мақсадга мувофиқдир (масалан, уй-жойга эга бўлиш ҳуқуқи).

Ягона қонун қабул қилувчи орган қилиб Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси белгиланиши, унинг 150 депутатдан иборат бўлиши, унга 25 ёшга етган фуқароларнинг сайланиши мумкинлиги мақсадга мувофиқдир. Бундай ҳолатлар жаҳон давлатчилиги тажрибаларида синовдан ўтган.

Амалдаги Конституцияда мавжуд бўлган Олий Кенгаш Раёсати каби органни тузиш кўзда тутилмаганлигини эса фақат табриклаш мумкин. Чунки Раёсат аста-секин Конституцияда кўрсатилмаган ҳуқуқларни ола бошлар, бу эса Олий Кенгашнинг ваколатлари чекланишига олиб келар эди.

Лойиҳада ижрочи ҳокимиятни мустаҳкамлашга алоҳида аҳамият берилган. Бу табиий, чунки кучли ижро ҳокимияти бўлмаса, қанчалик тўғри, яхши, мақсадга мувофиқ қонун ва бошқа ҳужжатлар қабул қилинмасин, улар бажарилмай қолиб кетади. Ижро ҳокимиятининг бошида — давлат бошлиғи, Президентнинг туриши (88-модда) ижро ҳокимиятининг обрўсини янада юқорига кўтаради.

Суд ҳокимияти тизимида Ўзбекистон Конституциявий Судининг тузилиши Конституция бузилишининг олдини олувчи, агар қандайдир сабаблар билан Конституцияга зид ҳужжатлар қабул қилинса, уларни бекор қилишни таъминловчи кучли ҳуқуқий кафолатдир.

Маълумки, Конституция узоқ вақтга мўлжалланган, уни осонлик билан ўзлаштириш, алоҳида шахс, гуруҳларнинг манфаати учун фойдаланиш мумкин бўлмайдиган асосий қонундир. Шунинг учун ҳамма моддаларидаги қоидалар аниқ, мавҳумликдан холи ва муқобилликни кўзда тутмаслиги шарт. **Масалан, 36-модданинг 2-бандида «Мажбурий меҳнат тақиқланиши» белгиланиб, «ҳарбий хизмат чоғида, фавқулодда ҳолат шароитида ва ҳокозоларда» деган жумлада «ва ҳоказо» деб кўрсатилиши кейинчалик мажбурий хизматга жалб қилиш йўлларининг осонлик билан кўпайишига олиб келади. Ёки 97-модданинг 15-бандида, фавқулодда вазиятлар юз бериши кўрсатилиб, фавқулодда вазиятларга «реал ташқи хавф, оммавий тартибсизликлар, катта ҳалокатлар, табиий офат, эпидемия» кўрсатилади ва ундан кейин «шу кабилар» дейилади. «Шу кабилар» деган сўзнинг маъноси эса чексиз. Шунинг учун Конституция моддаларидаги «шу кабилар» «ва ҳоказо», «қоида тариқасида» деган сўзлардан воз кечиш керак.**

Лойиҳада фуқароларга баъзи ҳуқуқлар берилар экан, айрим ҳолларда уларга қонун йўли билан чеклашлар мумкинлиги кўрсатилган. Бундан эса оддий қонуннинг Конституциядан устунлиги келиб чиқмасмикан? (Масалан, 27-моддада) **Ҳуқуқий давлатда эса ҳеч қандай қонунлар Конституция нормаларини чеклай олмаслиги керак.**

Агарда инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчлари Конституциянинг II бобида эмас, I бобида берилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Чунки инсонга ҳар бир демократик мамлакатда биринчи даражада қаралиши зарур. Умуман «фуқаро» деган сўзни ишлатишни яна бир ўйлаб кўриш лозим, **фуқаронинг асл маъноси бу «қарам», «тобе» маъносини беради, шунинг учун «гражданин» деган сўзни қолдириш маъқул, деб биламан.**

Инсон ҳуқуқларини кенгайтириш ва кафолатларини кучайтириш мақсадида ҳар бир инсон Конституция ва қонунларда белгиланган ҳуқуқлари бузилган бўлса, уни тиклаш учун судларга мурожаат қилиш ҳуқуқини Конституцияда махсус моддада бериш «Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси» (8-модда) талабларига мос келарди.

Ўзбекистон Олий Мажлиси қонун чиқарувчи ҳокимиятни амалга оширади, деб белгиланган (73-модда), лекин Олий Мажлиснинг яна бир муҳим вазифаси борки, у назорат қилишдир. Бу ҳам юқоридаги моддада ўз ифодасини топиши, шу моддада бу органнинг доимийлиги кўрсатилиши керак. Олий Мажлисни 150 депутатдан иборат қилиб белгиланиши мақсадга мувофиқдир (74-модда) 86-моддада эса Олий Мажлиснинг доимий ишлайдиган депутатлари мавжудлиги кўрсатилган. Бизнинг фикримизча, агар ҳақиқатдан ҳам самарали ишлайдиган Олий ҳокимият органимиз бўлишига эришишни мақсад қилиб қўйган бўлсак, **Мажлиснинг ҳамма депутатлари фақат депутатлик фаолияти билан шуғулланишни ўрнатадиган қоида киритилиши лозим. Бунда депутат бўлиб сайланган шахс бошқа вазифада ишлаши тақиқланиши керак.** Ҳозир кўпгина депутатлар ўз хизмат вазифасидан фойдаланиб депутатликка сайланган. Бошқа давлат органларида хизмат қилмай, депутатликни бажариш ҳокимиятчиликнинг бўлиниш принципига, жаҳон тажрибасига ҳам мос келади.

Лойиҳанинг 75-модда 24-бандидаги **«Олий Мажлис ўзининг мутлоқ ваколатларини бошқа органларга ва мансабдор шахсларга беришга ҳақли» деган норма ортиқча,** чунки мутлоқ ваколатларини ҳеч кимга бериш керак эмас, бўлмаса яна ҳокимиятчиликнинг бўлиниш принципи бузилади.

77-моддадаги Олий Мажлис ва унинг органлари йиғинида иштирок этиш ҳуқуқига эга субъектлар қаторига Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш Давлат Қўмитасининг раисини ҳам қўшиш, 79-моддадаги қонун лойиҳаларини таклиф этиш ташаббусига эга бўлган субъектлар қаторига ҳам юқоридаги Қўмитани ва оммавий жамоат ташкилотларини қўшиш мақсадга мувофиқ.

Юқорида қайд қилганимиздек, лойиҳада Президент тимсолида ижро ҳокимияти мустаҳкамланган, Президентнинг ваколатлари кенгайтирилган. Лекин, айни пайтда шунга эътибор бериш керакки, Президентга ҳар қандай майда, ортиқча ваколатларнинг берилиши унинг мавқеини юқори кўтармайди. **Лойиҳанинг 92-моддаси, 2-бандида Президентга вилоят, туман, шаҳар ва хўжалик судларини тайинлаш ҳуқуқи берилган. Бу аввало яна ижро ҳокимияти билан суд ҳокимиятини ажратиш принципига зид.** Қолаверса, республикада шу жойларда қанча судьялар бор. Уларни тайинлаш учун улар билан суҳбатлашиш керак. Президентнинг бунга вақти ҳам, имконияти ҳам етмаса керак. Агар тайёр ҳужжатга қўл қўйиш билан тайинланса, бу яна расмиятчиликдан бошқа нарса эмас. Яна бир нарса — ҳар қандай касб эгалари орасида бўлгани каби судьялар орасида ҳам ноқобиллари бор, кейинчалик улар ишончни оқламаса, бу Президентнинг обрўсига зарар етказмасмикан?

Шу модданинг 12-бандида Президентга туман ва шаҳар ҳокимларини лавозимидан озод қилиш ҳуқуқи берilяпти. Бу ҳам Президент даражасида ҳал қилинадиган иш эмас. Бу ишни қилмоқчи бўлса, Президент вилоят ҳокимликлари орқали қилиши мумкин.

Лойиҳанинг 94-моддасида тегишли ҳолларда ва тартибда Президент Олий Мажлиснинг ваколат муддати тугамасдан уни тарқатиб юбориши белгиланган. Бу тўғри, лекин лойиҳа Президентнинг ваколатини муддатидан аввал тугатиш масаласини назарда тутмайди. Агар Президент қасамёдини, Конституция ва қонунларни бузса, унда нима қилиш керак? Ҳозирги Президент бундай ишларга йўл қўймас, лекин Конституция жуда узоқ йилларга мўлжалланган. Кейинчалик қандай кишилар Президент бўлиб қолиши, яратганнинг ўзигагина маълум. Шунинг учун Конституцияда Президентнинг ваколатини муддатдан илгари тўхтатишни белгиловчи норма бўлиши керак.

Конституция ғоясининг муҳим масаласи ҳокимиятчиликнинг бўлинишидир. Бунда Президентнинг давлат бошлиғи сифатидаги мақомига эътибор кучайтирилиши керак. Президентга ижроия-маъмурий ҳокимиятни тўла юклаб қўйиш, Президентнинг зиммасидаги бош вазифа — Давлат бошлиғи сифатида қаралиши ва ана шундан келиб чиқадиган ваколатларга эга бўлиб, бошқа иккинчи даражали ишлардан холи бўлиши керак.

Шу мақсадда лойиҳага баъзи ўзгартиришлар киритиш зарур. 92-модданинг 8-бандида Президентнинг ижро этувчи ҳокимият девонини тузиши ва унга раҳбарлик қилиши белгиланади. Аввало, бу қандай орган эканлигини аниқлаш керак, қолаверса, шундай органни Президентнинг ўзи тузиши кифоя, унга эса бошқа шахс раҳбарлик қилсин. Президент Давлат бошлиғи сифатида Вазирлар Маҳкамасини тузиши, Қуролли кучларга олий бош қўмондон бўлиш каби йирик вазифаларни бажариши керак.

Лойиҳа маҳаллий давлат ҳокимияти органлари фаолиятини белгилаганда қишлоқ, шаҳарчаларда ҳокимият вакиллик органлари бўлиши назарда тутилмайди. Ҳақиқатда ҳам шу ерларда вакиллик ҳокимият органлари ўзини оқламасдан, улар ортиқча орган бўлиб келди. Лойиҳани шу масалага тааллуқли айрим жойлари эътирозга лойиқ. Масалан: 98-моддада ҳокимларни вакиллик органларига бошчилик қилиши кўрсатилган, бу бир томондан ҳоким, яъни ижрочи органнинг ҳокимият органидан устунлигини келтириб чиқаради, иккинчи томондан ҳокимиятчиликнинг бўлиниш принципларига зиддир. Гап ҳокимларнинг вакиллик органлари ишини уюштириш ҳақида бориши керак. Уюштириш билан раҳбарлик қилиш ўртасида катта фарқ бор.

Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий Судини мустақил, ҳар қандай органдан холи қилиш мақсадида, «Конституцион Суд аъзолари айни бир пайтда бошқа давлат органларининг таркибига киришлари мумкин эмас», — деб белгиланган. Агарда шу қоида ривожлантирилиб, Конституциявий Суд аъзолари бошқа ҳеч қандай фаолият билан шуғулланмаслиги кераклиги белгиланса, бу органнинг мустақиллиги реал таъминланган бўлар, аъзоларнинг қонунийликни ҳимоя қилишдан бошқа манфаати бўлмас эди.

Булардан ташқари лойиҳада бир-бирига зид келувчи моддалар ҳам мавжуд. Масалан, 109-модданинг иккинчи бандида Конституциявий Суд ҳуқуқ соҳасидаги мутахассислардан сайланиши белгиланган, 96-моддада эса «Конституциявий мухлат тугаши муносабати билан истеъфога чиққан Президент умрбод Конституциявий Суд аъзоси этиб тасдиқланади» дейилган. Агар Президент ҳуқуқ соҳасидаги мутахассис бўлмасачи? Бунинг ўрнига Президент истеъфога чиққач, уни юқори даражада яшашини таъминловчи чораларни белгилаш мақсадга мувофиқ эмасмикан?

Президентнинг Давлат бошлиғи сифатидаги мақомини кучайтириш учун Вазирлар маҳкамаси ҳуқуқий ҳолатининг тузилишини қайта кўриб чиқиб, Бош Вазир мансабини кучайтириш, унга Вазирлар маҳкамасининг раислигини ва маъмурий бошқарув фаолияти учун жавобгарликни тўла юклаш зарур. Бу Президентнинг ҳуқуқий ҳолатини сусайтирмайди, аксинча, уни Давлат бошлиғи сифатидаги обрўсини оширади ва Президентнинг қонунчилик, ижро, суд ҳокимиятини мувофиқлаштириш роли табиий ҳол бўлиб қолади.

Ўйлаймизки, муҳокама натижасида тушган таклиф, истаклар синчиклаб ўрганилиб, маъқуллари Конституцияни қабул қилишда ўз ифодасини топади. Натижада, Ўзбекистон пухта, халқ манфаатига мос келувчи асосий қонунга эга бўлади.

Озод ҲУСАНОВ,
Тошкент Давлат ҳуқуқшунослик институти доценти.

Муаллифнинг илтимосига кўра қалам ҳақи «Халқ сўзи»» обуна фондига ўтказилади.

«БУТУН ЎЗБЕКИСТОН ДЎСТИМ БЎЛСА»

ДЕЙДИ ҲИНД САНЪАТКОРИ

Кино санъати соҳасида юксак унум билан ижод қилаётган Ҳиндистон кинематографчилари фестивалга қатор қизиқарли фильмлар олиб келдилар.

Ижтимоий муаммолар хусусида ўйга толдирувчи, руҳий кечинмаларга чорловчи ҳамда комедия жанридаги фильмлар кино бозорида муваффақиятга эришса керак, деб ўйлаймиз.

Ҳиндистонлик машҳур кинорежиссёр, фестиваль ҳайъати аъзоси Умеш Меҳра — «Игл фильмз» компанияси вакили. Фестиваль экранларида унинг «Ғаройибот», «Хуочава», «Ўғил» каби фильмлари намойиш қилинади. Анил Капур ва Шри Деви иштирокида яратган «Гўзаллик маъбудаси» фильми гўзаллик ва садоқат ҳақида бўлиб, ижодкор бу фильм муваффақият қозонишга ишонади. Мухбирларнинг «Фестиваль чоғида қалбингизда қандай орзу билан яшаяпсиз?» деган саволларига у «Мен бутун Ўзбекистон дўстим бўлишини истар эдим» деб жавоб берди.

«Овчи» фильми қаҳрамони, киноактриса Варша Усчав анчадан буён Ўзбекистонга келишни орзу қилиб юрганини, шу кунларда Тошкентда кўплаб дўстлар орттирганидан мамнун эканини изҳор қилди.

Бангладеш кино усталари ҳам қатор фильмлар билан иштирок этаяптилар. Кинорежиссёр Шаҳриёр Иқбол «Маҳбус» деб номланувчи детектив жанридаги картинасидан умиди катта эканини, ўзбек ва бангладеш кино ижодкорлари янги фильмлар устида иш олиб боришга келишиб олганликларини айтди.

Сурия давлат кино маркази намоёндаси Ҳасан Юсуф бир неча комедиялар олиб келганлигини, унда қатор муаммоларга кулги ва ҳажвия орқали жавоб беришга интилганлигини, самимий қаҳқаҳа ҳам катта қурол эканлигини сўзлади.

Ўзаро мулоқотлар чоғида ижодкорлар кино санъатининг кўп қирралари хусусида фикр алмашмоқдалар.

Энди навбат кино кўригига.

Маъмур НАЗАР,
«Халқ сўзи» мухбири.

СУРАТДА: Ҳиндистон кино усталари. А. Зуфаров олган сурат.

ҲИНД КИНОСАНЪАТКОРЛАРИ— «ФИЛЬМ 3» ЖУРНАЛИ МЕҲМОНИ

ЎТГАН куни XI Халқаро Тошкент кинофестивалига келган ҳинд киносанъаткорлари — «Иглфильмз» киностудияси президенти Фақирчанд Меҳра, шу киностудия режиссёри Умеш Меҳра, ишбилармон Ражеш Меҳра, ўзининг қатор картиналари билан ўзбек томошабинлари орасида ҳурмат қозонган Раж Капурнинг ўғли Рандхир Капур ва мустақил киноустахонанинг режиссёр-актёри Анил Капурлар «Фильм 3» журнали муҳарририятига ташриф буюришди. Журнал бош муҳаррири Мухтабар Каримова меҳмонларга редакция ходимларининг ҳаёти, фаолияти, журналнинг ҳинд фильмлари билан республика аҳлини таништириб бораётгани, уларни ташвиқ қилаётгани хусусида гапириб берди.

Сўнгра меҳмонлар республика ва шаҳар матбуоти журналистларини қизиқтирган саволларга жавоб қайтаришди.

САВОЛ: — **ҳинд киноустаси Раж Капур Тошкент кинофестивалига ҳар сафар янги картинаси билан иштирок этарди. Унинг фестивалга келтирган «Бобби» фильмини ўзбек томошабинлари ҳали-ҳали унутганлари йўқ. Бу гал қандай янги фильмлар тақдим этдингиз?**

Анил КАПУР: — Янги, қизиқарли, ҳам тарбиявий аҳамиятга эга бўлган, ҳаммага ёқадиган фильмлар яратиш осон эмас. Шундай бўлса-да, Ўзбекистон мустақилликка чиқди, энди кинофестиваль давом этишини сезгандик. Ҳар эҳтимолга қарши «Мўъжиза» бадиий фильмини суратга олишга киришгандик. Буни қарангки, бизни ана шу анжуманга таклиф этишган кезларида лента тайёр эди. Бу гал мазкур фильм билан қатнашмоқчимиз. Картина ўзбек томошабинларига маъқул бўлар, деган ниятдаман. Бундан ташқари, кинобозор учун 40 га яқин фильмлар келтирдик.

САВОЛ: — **Ўлкангизда «Ўзбекфильм» маҳсулотлари намойиш этиладими? Қўйилган бўлса, шулардан бирортаси ҳинд томошабинларининг назарига тушдими?**

Умеш МЕҲРА: — Йўқ. Ўзбек кинолари бирор марта намойиш этилганини эслай олмайман. Шўро фильмлари унчалик кўп бўлмасада, беш-олти маротаба кинотеатр экранларига чиққан. Ҳиндистонда фақат ҳинд картиналарига эътибору қизиқиш кучли.

САВОЛ: — **Гапингизга қараганда, кўпроқ бадиий картиналар шов-шувга сабаб бўларкан. Мамлакат ҳаётига оид, халқ байрамлари, ҳунармандлар, турли касб эгалари ва бошқа соҳаларга оид ҳужжатли фильмлар суратга олинмайдими?**

Ражеш МЕҲРА: — Мамлакатимиздаги бошқа киностудияларни билмадим-у, аммо бизда бундай имконият бўлгани йўқ. Шу пайтга қадар фақат бадиий фильмлар ва кўп қисмли телесериаллар билан машғул бўлганмиз.

САВОЛ: — **«Ўзбекфильм» киностудиясида хизмат қилаётган ҳамкасбларингиз билан ҳамкорликдан бу икки халқ ўртасидаги дўстлик ришталари мустаҳкамланиши шубҳасиз...**

Умеш МЕҲРА: — Тўғри. Биз кинорежиссёр Латиф Файзиев билан эски қадрдонмиз. Қатор фильмларни биргаликда суратга туширганмиз. Улар кўпгина хорижий мамлакатлар экранларидан ҳали ҳам тушгани йўқ. «Севги афсонаси», «Алибобо ва қирқ қароқчи» фильмларини томошабинлар эмас, ҳатто кинотанқидчилар ҳам яхши баҳолашганди. Ҳозир Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги мамлакатлари кинотеатрларида катта қизиқиш билан кутиб олинган «Қора шаҳзода» бадиий фильми менинг «Мосфильм» ижодкорлари билан яратган сўнгги асарим. Худо хоҳласа, ўзбекистонлик киночилар билан ҳам ҳамкорликни давом эттириш режаларимиз бор.

САВОЛ: — **Кинофестивалдан нималарни умид қиласиз?**

Рандхир КАПУР: — Албатта, аввало олиб келган фильмимиз эътиборга тушишини. Кейин эса яхши дўстлар орттириш ниятидаман.

Учрашув сўнггида Рандхир Капур ҳинд киночилари номидан журнал муҳарририятига ва журналистларга миннатдорчилик билдирди.

Исматилла ТОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• Муносабат

Ижтимоий тараққиётнинг йўналишига бағишланган асарнинг нашр этилиши жамият ҳаётида ҳамиша аҳамиятга эга бўлади. Президентимиз Ислом Каримовнинг Ўзбекистон мустақиллигининг бир йиллиги байрами арафасида чиққан «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли» асари ҳам жумҳурият меҳнаткашлари ҳаётида катта тарихий воқеа ҳисобланади.

МАНФААТЛАРИМИЗГА МОС ДАСТУР

Китобда муаллифнинг мамлакатимизни янгилаш ва тараққий эттириш йўллари қандай бўлиши кераклиги ҳақидаги фикрлари тақдим этилган. Одамлар давлат учун эмас, балки давлат одамлар учундир. Инсон ва фуқаролар ҳамда халқ ҳокимияти манфаати устунлиги ушбу асарнинг марказий ғоясидир.

Асарда республикамизнинг чинакам мустақилликка эришишидаги ўзига хос йўли илмий асосда чуқур баён қилиб берилган. Бу эса меҳнаткашларнинг турмуши, унинг тарихий уфқлари, халқ анъаналари ва урф-одатлари, биографик вазиятнинг ўзига хослиги, миллий хусусиятларимиз, жумҳуриятимизнинг қулай географик жойланиши, унинг табиий иқлим шароитлари, халқ оммасининг ижтимоий ва сиёсий онги ҳамда қадриятларини ҳисобга олиш зарурлиги алоҳида таъкидланган.

Асарда янгиланиш ва ривожланишнинг ўзимизга, яъни республикамизга хос йўли ижтимоий ҳаётнинг барча жабҳаларини: иқтисодий, сиёсий, маънавий, маданий, аҳлоқий ва бошқа соҳаларини қамраб олувчи мураккаб жараёнлигини алоҳида қайд қилиб ўтади. Буларнинг ҳаммаси жумҳуриятимизнинг ички ва ташқи сиёсатини, унинг мустақиллигини таъминловчи умумий келажак йўлимизни белгилайди.

Рисоланинг жумҳуриятимиз ташқи сиёсати баён қилинган боби қизиқиш билан ўқилади. Миллатлар манфаатлари талабларига жавоб берувчи кўп қиррали ташқи сиёсатни амалга ошириш кераклигига алоҳида эътибор берилган. Бу ғоят муҳим иш мамлакатимиз мустақиллигини янада мустаҳкамлашнинг ҳамда тараққиётимиздаги иқтисодий қийинчиликларни тезроқ бартараф этишнинг зарур шарти ва энг муҳим воситаларидан бири эканлиги соддагина қилиб тушунтириб берилади.

Ислом Каримов ташқи сиёсатимизни амалга ошириш йўлларини кўрсатиб бериш билан бирга чет давлатлар билан муносабатларни яхшилаш ва мустаҳкамлаш устида ҳам батафсил тўхталади. У МДҲ давлатлари ўртасида 70 йилдан кўпроқ вақт мобайнида шаклланган муносабатлар устиворлигини, Ўрта Осиё ва Қозоғистон мустақил давлатлари ўртасидаги ҳамкорликнинг ажойиб томонларини таъкидлайди. Ушбу бобда жумҳуриятимизнинг бошқа давлатлар билан ташқи савдо, иқтисодий, илмий ва маданий алоқаларига доир муҳим масалалар ҳам батафсил таҳлил қилиб берилган.

Ўз-ўзидан маълумки, пухта ўйланмаган ва илмий асосланмаган, халқ манфаатларига мос бўлмаган сиёсат билан республика мустақиллигини мустаҳкамлаб бўлмайди. Муаллифнинг таъкидлашича, бозор иқтисодиётига ўтишда бозор механизми жорий этилгунча меҳнаткашларнинг ижтимоий ҳимоясини мустаҳкамлаш, келажакни ҳар қандай сиёсий мафкурадан холи қилиш, давлат ва хўжалик тизимлари манфаатларини уйғунлаштириш, иқтисодиётга раҳбарлик усулини ўзгартириш зарур.

Муаллиф чуқур иқтисодий билимлардан фойдаланиб, ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг асосий йўналишларини аниқламай туриб, иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш мумкин эмаслигини кўрсатиб беради. Бизнинг жумҳуриятимизда қишлоқ хўжалиги устун даражада ривожланиб келди, чунки аҳолининг 60 фоизи қишлоқ жойларда яшайди, миллий даромаднинг 44 фоизидан кўпроғи қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқарилади. Ана шу муносабат билан асарда аграр дастурнинг асосий йўналишлари: фермерлик хўжалигини ривожлантириш, харид нархларини тартибга солиш, мулкка муносабат, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини бевосита тартибга солиб туришдан давлатнинг воз кечиши зарурлиги ишонарли баён қилинган.

Асарда бозор иқтисодиётини шакллантиришнинг асосий йўналишлари чуқур ёритилган. Бунда давлат мулкини хусусийлаштириш ва давлат ҳисобидан чиқариш муҳим рол ўйнаши, иқтисод барқарор бўлган шароитдагина бозор муносабатларига ўтиш мумкинлиги таъкидланган.

Хўш, барқарорликка қандай йўл билан эришилади? Ана шу муҳим масалага Ислом Каримов батафсил жавоб берган.

Рисолада инсон ва жамият маънавий ривожланишининг асосий манбалари, босиб ўтган тарихимиз ҳам чуқур таҳлил қилинган.

Ҳажм жиҳатидан унча катта бўлмаган бу асарда жумҳуриятимиз мустақиллигининг ўтмиши ва ҳозирги даврдаги ривожига оид кўпгина ажойиб фикрлар баён қилинган. Бунга битта мисол келтирайлик. Масалан, умуминсоний қадриятларга содиқлик, халкимизнинг маънавий меросини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш, инсоннинг ўз имкониятларини эркин намоён қилиши, ватанга содиқлик, ўзининг қудратли илдизлари билан ўз оиласининг, авлод-аждодларнинг номус-орига чуқур эҳтиромга, инсоннинг шахсий виждонига, бурчга ва ўз сўзига содиқликка бориб тақалади, деган ажойиб сўзлари кишиларни ҳаяжонга солади.

Ислом Каримовнинг ушбу асари жамиятшунос, айниқса тарихчи олимларга жамият тараққиётининг замонавий жараёнларини ўрганиш, тадқиқ этиш учун асос бўлиб хизмат қилади.

Нурман ОЧИЛОВ,
тарих фанлари номзоди, доцент.

ТАНИШИНГ: XI ТОШКЕНТ КИНОФЕСТИВАЛИ ИШТИРОКЧИЛАРИ

ЎЗ ЙЎЛИГА СОДИҚЛИК

Қадимий Бухоронинг улуғвор меъморчилик обидалари, дунёга машҳур бозору расталари, халқининг донишмандлигию меҳмондўстлиги — буларнинг барчаси тожик кинорежиссёри Бақо Содиқов фильмларида ўз аксини топган. У Тошкент театр санъати институтини тугатгандан сўнг актёр сифатида бир неча фильмларда иштирок этди. Лекин унга омад кинорежиссёрликда кулиб боқди. Унинг дастлабки фильмларидан бири — «Адонис XIV» фильми тўққиз йил мобайнида киноэкран юзини кўрмади. Фақат 1986 йилдагина томошабинлар бу фильмни кўришга муяссар бўлишган. Мангайм (1986) ва Ғарбий Берлин (1987) шаҳарларида ўтказилган халқаро анжуманларда мазкур фильм мукофот билан тақдирланди. Канна шаҳрида (1988) бўлиб ўтган кинофестивалда эса унинг «Тўфон» номли фильми фалсафий бўёқларга бойлиги билан шуҳрат қозонди. Кейинчалик яратилган «Бухорои шариф» асари кинорежиссёрнинг она юртига бўлган меҳр-муҳаббатининг рамзи сифатида томошабинларда таассурот қолдирди.

Суратда: «Жосус» фильмидан лавҳа.

Бақо Содиқов истеъдоди миллий заминдан руҳ олиб, ватанга муҳаббат, халқ урф-одатларига эътиқод туфайли камол топди. Режиссёрнинг XI Тошкент халқаро кинофестивалига тавсия қилинган «Жосус» фильми ҳам кўҳна тарихимиздан ҳикоя қилади. Ундаги воқеалар қадимий Суғдда бўлиб ўтади. Фильм Афғонистон билан чегарадош Помир тоғларида ва Панжакентнинг гўзал кўллари атрофида суратга олинган. Бу эса ўтмиш лавҳаларини тиклашда, қаҳрамонлар характерини чуқуррок очишда катта ёрдам берган.

Фильмда тожик актёри Ато Муҳаммаджонов, Маҳмадали Маҳмадов, ёш ўзбек кино актрисаси Марям Фарходи, россиялик актёр Людмила Фатапова, осетин Коста Бутаев ва бошқалар суратга тушишган.

Сўзимизни кинотанқидчи Виктор Деминнинг: Бақо Содиқов ўзи танлаган йўлга содиқ қолмоқда. Бу эса санъаткор учун жуда муҳимдир, деган сўзлари билан якунлаб, қардош кинорежиссёрга омад тилаймиз.

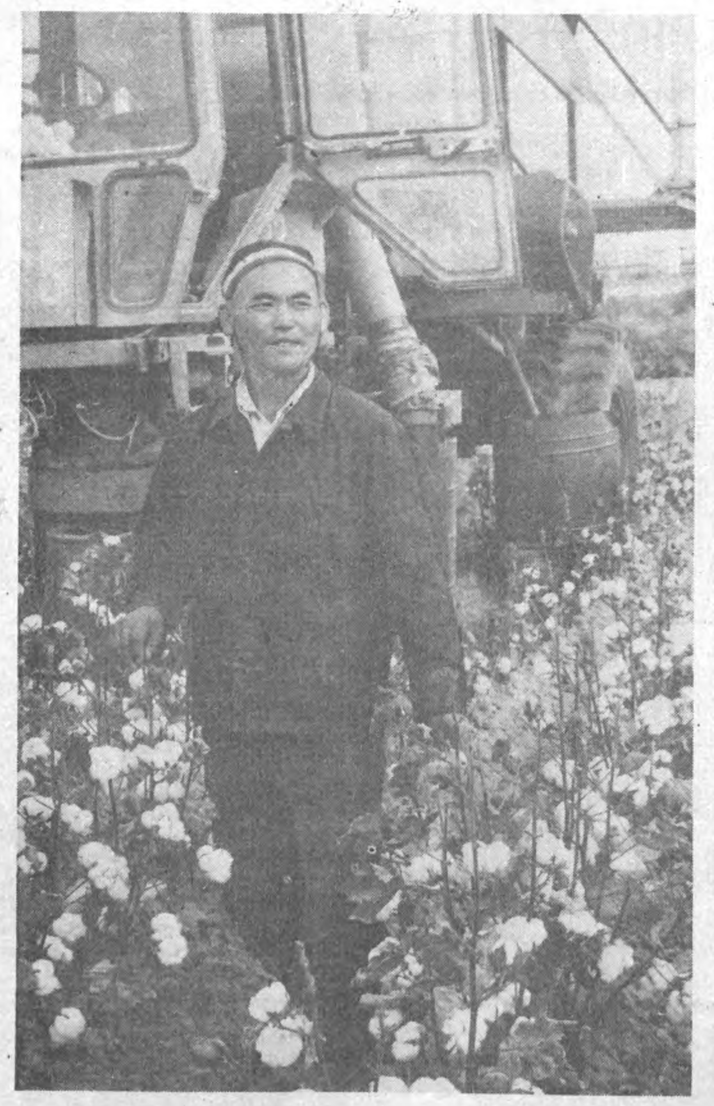

Бу йилги баҳор инжиқликлари етмаганидек, кузнинг бемаврид ташриф буюраётганлиги пахтакорни анча ташвишга солиб қўйди. Шунинг учун ҳам жумҳуриятимизнинг барча жойларидаги каби Шароф Рашидов районининг «Дўстлик» давлат хўжалиги меҳнаткашлари ҳам бу йилги пахта йиғим-теримини эртароқ саранжом қилиш ниятидалар.

СУРАТДА: шу хўжаликнинг илғор механизаторларидан Абдухалил Дўстматов.

Е. БОТИРОВ олган сурат.

ҒИРРОМЛАР

Юсуф БЕКМУРОДОВ

«Халқ сўзи» хатлар ва шикоятлар бўлимининг муҳаррири

Эшикдан ранглари синиққан, руҳан тушкун бир киши кириб келди. Салом-аликдан сўнг қимтиниб гап бошлади.

— Гарчи фарзандларим улғайиб бири ака, бири опа ўрнида қўлтиғимга кириб қолган бўлсада, болалар уйида тарбияланганлигим учун кейинги даврда ака-укаларим йўқлиги билиниб қолди. Жигаргўшаларнинг ўрни бошқа экан, ака...

Сўнгра у Олтиариқ райони «катталари» томонидан ўзининг инсонийлик нафсонияти камситилганлиги, агарда у ҳам ўсган-унган жон бўлганида бунга ҳеч ким журъат қилолмаган бўлишлигини айтар экан, бир даста қоғозларни стол устига қўйди:

— Бу воқеага анча вақт бўлган. Бироқ, лозим топсангизлар воқеани газетада ёритсангиз, зора бошқа жойларда ҳам ана шундай ғирромлик содир бўлишининг олди олинса.

Ҳақиқатан ҳам ҳужжатлар анча эскирган. Қоғозларнинг устида Тожиддин Ҳамроқуловнинг ўзи ёзган шикояти бўлиб, унда қуйидаги сўзлар баён қилинганди: «Мен Олтиариқ район санитария - эпидемиология станциясида 1969 йилдан бери санитар-фельдшер бўлиб ишлайман. 1989 йилда ўтказилган аҳолини рўйхатга олиш ишига жалб қилиндим. Бу ишни вилоятда энг сифатли ва биринчи бўлиб бажарган кишини рағбатлантириш учун енгил автомашина ажратилган эди. Вилоятда биринчи бўлиб ўзимга топширилган вазифани сифатли адо этишга муваффақ бўлдим. Бу ҳақда вилоят ҳисоблаш бошқармаси бошлиғининг ўринбосари И. Бекмамбетовнинг ҳам ёзма қайдномаси бор. Лекин район ижроқўми собиқ раиси А. Содиқовнинг раҳбарлигида мукофотни тақсимлашда ноҳақликка йўл қўйилди. Мукофот вилоятда биринчи ўринни олгангамас, районда биринчи ўринни олган, район ҳисоблаш бўлими бошлиғига бериб юборилди. Мендек оддий фельдшерга беришни лозим топмагандирда!

Шундан сўнг республика Президентлик девони қошидаги мукофотлар, фуқаролик ва авф этиш гуруҳида бўлдим. Уларнинг маслаҳати билан район, вилоят ижроия комитетларига қатнадим. Ниҳоят, 1991 йилнинг февраль ойида вилоятдан менга «Москвич-412» автомашинасини ажратишди. Бу ҳақдаги қувончимни райижроқўм раисига, район партия комитетининг биринчи котибига етказдим. Ҳатто автомашина калити қўлимга тегадиган 20 март куни ҳам аниқ эди. Райижроқўмда ҳам ўзим елиб-югуриб ундирган автомашинани олишимга ишонтиришди. Афсуски, қувончим сароб бўлиб чиқди. Район раҳбарлари бу йил ҳам менинг олдимга қуруқ ҳашак солишган экан. Вилоят ижроқўмининг автомашина шахсан менга ажратилганлиги ҳақида 12.03.91 йил № 466/06 рақамли қарори бўлишига қарамай, «қўл учида, енг ичида» қабилида иш тутилиб, автомашина қишлоқ Кенгаши раисига ҳадя этиб юборилди.

Бу ҳаракатни мен инсон ҳуқуқини таҳқирлаш деб биламан. Биз оддий кишиларнинг дарду-ҳасратларини тинглайдиган даргоҳда ана шундай ноҳақликка йўл қўйилса, шўримизга шўрва тўкилгани шу эмасми. Қандай қилиб биз улар ортидан эргашайлик».

— Мен райижроқўм фондидан машина сўраганим йўқ эди. Ўзим елиб-югуриб ундиргандим. Улар ўзларининг бу ҳатти-ҳаракатлари билан нафақат мени ҳатто жамоамиз умумий йиғилишининг фикрларини ҳам менсишмади. Бу хўрликка чидай олмадим. Касалликка чалиндим. Иккинчи гуруҳ ногирони бўлиб қолдим...

Мана сизга оддий касб эгасининг орзу-ҳавасига жойлардаги ўз вазифасига тўраларча муносабатда бўлаётган айрим раҳбарларнинг «фаолиятидан» бир мисол. Афсуски, инсоннинг қадр-қимматини бир чумолича кўрмайдиган, одамларнинг, қолаверса жамоанинг фикрлари, истаклари билан ҳисоблашмайдиган раҳбарлар ҳануз учраб турибди.

Шу боисдан ҳам муҳарриятимизга келаётган хатларнинг аксариятини ижтимоий ҳаётимизда рўй бераётган ноҳақликлар, сансалорликлар ҳусусидаги ҳақли эътирозлар, шикоятлар ташкил қилмоқда.

Муштарий Собит Рўзибоев мактуби билан танишар эканмиз, республика спорт лотереялари корхонасидаги ўртоқларнинг қилғилиғини лўттивозлик деб баҳолашга тўғри келади: «1992 йилнинг январ ойида «Супер-спринт» (10 сўмлик) билетига «Волга» ГАЗ 24-10 автомашинаси ютдим. Ўшандаги чексиз қувончим эндиликда бош оғриғига айланди. Ютуқни олиш учун саргардонлик, сансалорлик бошланди. Республика спорт лотереялари корхонасида, ютуқни Москвадан оласизлар дейишди. У ердагилар бир ойдан кейин хабар олишимизни айтишди. Учинчи гал борганимизда, «Сизлар мустақил давлат бўлгансизлар, бу масалани ўз жойларингиздаги раҳбарлар ҳал қилаверсин», — деган жавобни олдик. (Бундай жавоб бўлиши табиий). Бу ерда эса «Биз ҳали бу масалани ҳал қилганимиз йўқ». — дейишади. Ҳозирги иқтисодий қийинчилик даврида Москвага бориб келишнинг ўзи бўлмайди-ку. Отам (II-гуруҳ ногирони) ва ўзим қарз-ҳавола қилиб бу сафарларга 50 минг сўм сарфладик. Ушбу арзни сизларга умид билан йўллаяпмиз. Зора тегишли ташкилот раҳбарларига инсоф бериб, саргардонликларга чек қўйилса».

Хўш, буни нима деб аташ мумкин? Одамларга лотерея сотишдан аввал унинг ютуғини тўғрилаб қўйиш наҳотки муҳтарам зотларнинг ҳаёлига келмаган бўлса. Бу ўйинда лўттивозликка, ғирромликка ўрин бўлмаслиги керак-ку!

«Ғаллаорол» давлат хўжалиги директори Қувондиқ Бердиёровнинг мактубидаги фуқаролар томонидан йўл қўйилаётган нотантилик ҳақиқатан ҳам ечимини кутаётган долзарб масаладир. «Республика Президенти томонидан ўқитувчилар, меҳнат ва уруш фахрийларини ижтимоий ҳимоялаш мақсадида давлат уйларини шахсий мулк қилиб бериш ҳақидаги кўрсатмасига асосан 55 нафар ўқитувчига, 18 нафар Улуғ Ватан уруши фахрийларига ўзлари яшаб турган уйлар шахсий мулк қилиб берилди, — деб ёзади хат муаллифи. — Лекин, баъзи кишилар шахсий бойлик орттириш мақсадида ўша уйларни сотиб Русияга жўнаб кетди ёки сотиб кетиш тараддудида юришибди. Н. И. Крючков, Л. Гурова, И. Фасхуддинова, Т. Черникова кабилар кўрсатилган ғамхўрликка жавобан нотантилик қилишди. Чўнтакларини қаппайтириб, ватанларига жўнаб кетишди.

Шу йўсинда хўжалик маблағига 60 йиллик тарихи мобайнида қурилган уйлар олиб-сотарликнинг манбаига айланиб қолмоқда. Шуни ҳисобга олиб, шахсий мулкка айлантирилган уйларни сотиш тартиби тўғрисида бирор қоида-тартиб ўрнатилса. Яхшиси, хўжалик ёки ташкилотларнинг сотиб олиши белгилаб қўйилса — турар жойга муҳтож оилаларни уй билан таъминлашда енгиллик туғилган бўларди. Муҳими, хўжаликка бирор нафи тегмайдиган одамларнинг келиб қолишига чек қўйиларди».

Хизмат йўлланмаси билан Каттақурғон районида бўлганимизда ҳам шу каби воқеанинг гувоҳи бўлгандик. Масалага республика миқёсида қаралса, бекиёс даражадаги уйлар йиллар мобайнида бошпанага муҳтож оддий фуқароларнинг қўли етмайдиган баҳода қўлдан-қўлга ўтмоқда. Ҳақиқатан ҳам «савдо-сотиқнинг» бу усулига чек қўйиш тадбири кўрилиши даркор.

Муштарийларнинг арз-додига тўлиб-тошган бўлимга келаётган ана шу қабилдаги мактубларнинг адоғи йўқ. Бунинг боиси — жойлардаги бошқарув органлари раҳбарларининг ўз вазифаларига етарли даражада жонкуярлик, тўлақонли масъулият билан ёндошмаслиги. Кўп мактубларда мустақилликка эришган бошбошдоқликнинг кучайиб кетганлиги, бирор корхонага шикоят билан борган кишига «сен кимсан» дейилмаётганлиги, натижада одамларда ишончсизлик кайфиятини туғдираётган фактлар қайд қилинган.

Албатта, ўтган кунига шукр қилиб, оёғининг остидан нарини кўрмайдиган лавозимдорлар кўп эмас. Рост, мустақиллигимиз тақдирини ундайлар ҳал қилмайди, лекин бугун уларнинг биттаси ҳам ортиқча-да...

«ЧЎҚҚИ» ЗАБТ ЭТИЛДИ

СИРДАРЁ. Шароф Рашидов районидаги «Дўстлик» давлат хўжалигининг Шойим Маъмуров етакчилигидаги бригада заршунослари йиллик марраи забт этдилар.

Бу йил баҳор ойидаги табиат инжиқликлари ғўза парваришига зарар етказиб, далалардаги ғўзаларнинг анчагина қисмини нобуд қилди. Аммо деҳқонларимиз ҳам довдираб қолмади. Тез фурсатлар ичида нобуд қилинган ғўзалар ўрнига қайтадан чигит қадаб чиқилди. Қатор ораларига ишлов берилиб, оби-тобида парвариш қилинди. Натижада деҳқоннинг шунча чеккан заҳмати бекорга кетмади. Мавжуд 26 гектар майдондаги пахтазордан 52 тонна «Оқ олтин» йиғиб олиниб, режадаги кўрсаткични ошиғи билан адо этишди. Қувончли томони шундаки, режадаги кўрсатилган жами ҳосил механизатор Қаршибой Маъмуров бункеридан бўлди.

Баҳодир ТУРСУН ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *Бозорда нима гап?*

ДЕҲҚОННИНГ ИШИ ЧАТОҚ...

Гап Тошкент бозорларидаги аҳвол ҳақида кетар экан, энг аввало, савдо қилаётган деҳқонларга яратилаётган шарт-шароитлар тўғрисида тўхталиб ўтмоқ жоиз. Айни пайтда шаҳарда 14 та йирик бозор мавжуд. Уларнинг деярли ҳаммаси янгитдан қурилди ёки қайта таъмирланди.

«Фарҳод» бозорида 500 ўринли янги иншоот ишга туширилди. Бу ерда яна полиз ва сабзавот маҳсулотлари савдоси учун ҳам алоҳида қурилишлар бошлаб юборилди. «Бешёғоч», «Сирғали», «Қўйлиқ», «Наврўз», «Светлана» бозорларида қўшимча иморатлар тикланди, борлари тартибга келтирилди. «Волгоград» кўчасида ва Бектемир мавзеларида янги бозорлар барпо этилди. Улуғбек тумани бозори анча замонавийлаштирилди...

Энг катта ўзгаришлар, шубҳасиз, «Эски Жўва» ва «Олой» бозорларида рўй берди. Бу йирик бозорлар кейинги ўн йиллар мобайнида бутунлай қайта қурилди, десак, муболаға бўлмайди. Тўғри, Эски Жўвадаги қурилишлар амалдаги иқтисодий танглик шароитида анча чўзилиб кетди. Лекин шунга қарамай, у ердаги катта ҳажмдаги ишлар ниҳоясига етиш арафасида. Яқин келажакда «Миробод» бозорини бутунлай қайта қуриш режалаштирилган. Ҳозир бу борадаги лойиҳалаш ишлари қизғин бормоқда. Юнусободда ҳам янги замонавий бозор қурилиши назарда тутилган.

Мавжуд бозорларда деҳқонларнинг дам олишлари ва келтирган маҳсулотларини хавф-хатарсиз сақлашларини таъминлаш юзасидан ҳам бирмунча ишлар амалга оширилмоқда. Айни пайтда «Фарҳод»да меҳмонхона қурилмоқда, «Эски Жува»да эса режалаштирилмоқда. «Олой» да 50, «Эски Жува» да 200 тонна маҳсулот сақланадиган омборхоналари ишлаб турибди. Яқин келажакда ҳамма шаҳар бозорларида ана шундай меҳмонхонаю омборхоналар барпо этилади.

Бироқ мавжуд бозорлар 2 миллиондан зиёд аҳоли яшайдиган шаҳар учун анча торлик қилиб қолмоқда. Шу боис аҳолига қулайлик яратиш мақсадида ер ости йўлларининг бекатлари яқинида ва бошқа зарур жойларда бозорларнинг кичик-кичик шохобчаларини очишга катта эътибор берилмоқда. Ҳозирги кунда уларнинг сони қарийб 60 тага етди.

Амалга оширилаётган бу ишлар, албатта, эътиборга лойиқ. Буни сотувчи ва харидорларга давлат томонидан кўрсатилаётган ғамхўрликлар деб тушунмоқ лозим. Биз бозорларда бўлганимизда, одамлар билан мулоқот ўтказганимизда бунга яна бир бор ишонч ҳосил қилдик.

Ҳа, халқимиз: «Отанг бозор, онанг бозор», деб бежиз айтмаган. Зеро, ҳар бир халқнинг бой ёки камбағаллиги, маданиятлилик даражаси, умуман турмуш даражаси, аввало, бозорларда яққол кўзга ташланади. Ана шу нуқтаи назардан қарайдиган бўлсак, ҳеч истисносиз бизнинг бозорларимизда шу йўқчилик шароитида ҳам серобгарчилик. Сарҳил мевалару полиз маҳсулотларини кўрган ҳар қандай хорижликнинг ҳам оғзи очилиб қолади. Ўлкамиз иқлим шароитининг қулайлиги, одамларининг меҳнатсеварлиги ва олийҳимматлилиги шарофатидандир бу.

Аммо биз пойтахт бозорларини бирма-бир кезар эканмиз, у ерлардаги аҳволдан асло кўнглимиз тўлмади. Сабаби — қимматчилик! Атиги иккитагина қоғоз халтачага мева-чева олгани кирган одам, ҳамёни қанча семиз бўлмасин, шип-шийдон бўлиб чиқиши табиий. Шунданми, айниқса, харидорларнинг таъби тирриқ. Ҳар қадамда бирбировининг асабини бузиш ҳоллари учрайди. Ана, шундоқ ёнгинамизда помидор сотаётган аёл билан харидор ўртасида даҳанаки жанг авжига чиқмоқда:

— Ўзи деҳқонларда ҳам инсоф қолмади! Наҳотки, уялмай-нетмай сентябрь ойида ҳам помидорнинг килосини 12 сўм деб турсангиз?

— Нима қилай, болам, бошқа иложимиз қолмади. Меҳнатимизни қўятур, ҳатто бир тележка гўнг ҳам минг сўм! Айниқса, кира ҳақи чақади! Кейин, 12 сўм деганим билан ҳар яшикдан уч-тўрт килограмм сарасинигина шунчаданга сотаман. Қолганининг нархи тобора пасайиб, охири уч-тўрт сўмга тушиб қолади.

Деҳқоннинг ўкинч тўла сўзлари харидорнинг кўнглини юмшата олмади. У барибир норози оҳангда нималардир деб, ғудурлаб-ғудурлаб узоқлашди.

Биз кайфияти бузилиб, қўли тарозига келмай қолган опага яқин бориб, кўнгил сўраган эдик, бечора тўлиб турган экан, бор дардини тўкиб солди:

— Йил бўйи қилган меҳнатим эвазига шаҳарликлардан эшитганим шу бўлдими? Нима қилай, текинга ташлаб кетайми? Помидорларимнинг нархи ўтган йилдагига нисбатан нари борса беш-олти баробар ошди. Лекин мен шаҳардан харид қиладиган гугурт 120, оби-нон 40 баробар кўтарилди. Кийим-кечак, асбоб-ускуналарнинг баҳосидан от ҳуркади. Нари борса 70 сўмлик кир ювиш машинасини қарийб 5 минг, 300 сўмлик совутгични 11 минг сўмга етказиб пуллашаяпти. Тағин деҳқондан инсоф сўрашади. Ё «инсофни инсофсиздан ўрган» деганлари бизга аталганмикан?

Бу ердан кўнглимиз хуфтон бўлиб, қовун-тарвуз растаси томон юрдик. Не кўз билан кўрайликки, у ерда ҳам деҳқонга таъна тошларини ёғдиришмоқда экан.

— Бир килограмм қовун саккиз сўм бўладими? Айни пишиқчилик палласида-я! Ҳой, оковси, сал инсоф билан сотсанг сотдинг, бўлмаса бутун қовунингни майдалаб ташлайман, виждонсиз!

— Ахир нимани хоҳлайсизлар? Шундоқ ҳам лоақал қилган сарфимни чиқаролмай хунобман. Шу арзимас қовунни энг кичик юк машинада беш минг сўмга олиб келдим.

— Қаердан?

— Зоминдан... Агар шу йилни омонэсон ўтказиб олсам, ҳеч қачон деҳқончилик қилмайман!

— Менга деса ҳаммоллик қилмайсанми, инсоф билан сот-да! Биз ҳам маош ҳисобига яшаймиз, — деб луқма ташлади яна биров.

— Бундан ортиқ ҳалоллик бўладими? Эксанг-тиксангу меҳнатинг у ёқда турсин, ҳатто сарф-ҳаражатингни чиқаролмасанг!

Дарҳақиқат, деҳқон ҳақ. Бозорда ўтириб чанқаса, ўтган йили бир тийинга сотилган газ сувни (шарбатсиз) бу йил бир сўмга ичса, эргашиб келган набирасига битта (илгариги 19 тийинлик) музқаймоқни 6 сўмга олиб едирса, 25 сўмлик аравачани 1100 сўмга фарзандига олиб беролмай хўрлиги келса, буёғи қандоқ бўлди?!

Бу воқеаларни кўриб, беихтиёр Ойбекнинг «Қутлуғ қон» романидаги Йўлчининг не-не машаққатлар билан қовун экиб, ҳузурини кўролмаган деҳқон ҳақидаги қуйидаги мулоҳазаларини эсладик: «Ҳар ерда деҳқоннинг иши чатоқ, ери бўлса улови йўқ, улови бўлса ери йўқ, кўписида иккиси ҳам йўқ. Мана мен! Қаёққа қарамай менга ўхшашлар. Ҳалиги деҳқон қовун экибди, қанча меҳнат, қанча машаққат! Ёлғиз ўзи эмас, бутун уй ичиси билан ишлаган, албатта. У қовунини сотмади, сувга оқизди, йўқ, сувга оқизгандан баттар бўлди!»

Тўғри, бозорда ўтирган ҳамма сотувчини ҳам йил бўйи азият чекиб, деҳқончилик қилган, деб бўлмайди. Улар орасида Йўлчи ачинган деҳқоннинг қовунини сув текинга сотиб олган баққолсифат олиб-сотарлар, афсуски, истаганча топилади. Лекин уларнинг мушугини ҳеч ким пишт дея олмайди. Қани биров уни инсофсиз деб кўрсинчи, нақ ёқасидан олади. «Ёмоннинг кучи япалоққа етади» деганларидек, ҳамма бараварига деҳқонга ёпишади.

— Сиз ҳақсиз, — дейди шаҳар ширкат ва бозорлар бошқарувининг раиси Раҳматулла Муродхонов. — Бозорга келган деҳқонни чўчитиб, уни бездириб қўймаслик керак. Бу ерда улар харидорларнинг инжиқликларини кўтаришдан ташқари деярли ҳар куни, ҳатто кунига икки-уч бор келаётган текширувчиларнинг ҳам машмашаларига чидашга мажбур. Ишонинг, бунақада деҳқон бозорга келмай қўяди. Мен бу билан бозорлар назоратдан бутунлай холи бўлсин, демоқчи эмасман. Лекин ҳар нарса меъёрида, бўлгани маъқул.

Муродхонов айтган сабабданми ёки бошқа бизга номаълум заруратлар туфайлими, ҳар ҳолда шаҳар ва унинг атрофларида сунъий бозорчалар бемаза қовуннинг уруғидек кўпайиб кетган. Биз Тошкент туманига қарашли Ҳасанбой қишлоғидан то қишлоқ хўжалик олийгоҳигача ҳамда йўл орқали юрганимизда, ўнлаб бозорчаларни кўрдик. Уларда қовун-тарвуздан тортиб сабзи-пиёзгача, ошхона, кабобхонадан тортиб чойхонагача бор. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг нархи бозордагидан бироз арзон. Бироқ на санитария талабларига амал қилинади, на бошқа тартиб-қоидага риоя этилади. Сабаби — уларни назорат қиладиган кимсанинг ўзи йўқ.

Суриштирсак, бу ерларда ҳам айрим учарлар деҳқонни талашар экан. Ҳасанбой қишлоғида қовун-тарвуз сотаётган Мавжуда Ҳайитбоева, қишлоқ хўжалик олийгоҳи яқинидаги «бозорча»да савдо қилаётган Шавкат Орипов ва бошқаларнинг таъкидлашларича, кунига бир неча киши келиб: «Биз докторлармиз, маҳсулотларингизни тиббий назоратдан ўтказамиз», дея ҳар бир деҳқондан гоҳ икки-учтадан сарҳил қовун-тарвуз олиб кетар, гоҳ «Машинамиз учун бензинга пул йиғиб беринглар», деб қистовга олар экан.

Шу оралиқда очилган ошхонада Арабжон Жалилов деган йигит жавлон уриб шўрваю кабоб сотаяпти. Ажабланарли жойи шундаки у ерда лоақал идиш-товоқ ювишга ҳам шароит йўқ. Биз Арабжондан ошхонанинг эгасини суриштирганимизда, уни очиш ҳақидаги рухсатнома (патент) қандайдир Эркин ака номига берилганини айтди. Демак, унинг ошпазлик қилишга ҳуқуқи ҳам, ҳаққи ҳам йўқ. У ҳатто тиббий назоратдан ўтмаган. Нарироқда, йўл четида Собир Азимов номига берилган рухсатнома бўйича Шокир Алимов деган йигитча ҳам чой ва кабоб сотмоқда. Қоидага кўра, бунақаси кетмайди. Аммо амалда улар билан ҳеч ким шуғулланмаяпти. Наҳотки, бу борада бироз бўлса-да, тартиб ўрнатиш мумкин бўлмаса? Бозорларнинг маъмурияти, раҳбарлар қўл қовуштириб, аҳволга томошабин бўлиб туришибдими?

— Қўлимиздан келганича ҳаракат қилаяпмиз, — дейди «Эски Жўва» бозори директори Миркамол Мажнунов. — Деҳқонларга транспорт хизматини яхшилаш мақсадида Ўзбекистон кооператив-тайёрлов ва савдо ширкати бошлиғи Эгам Қурбоновнинг ташаббуси билан «Таштрансагентлик» билан шартнома туздик. Шунга кўра, ҳайдовчилар пойтахт вилояти хўжаликларидаги деҳқонлардан белгиланган миқдорда ҳақ олиб, уларнинг маҳсулотларини бозорларга келтириб беришмоқда. Бироқ, афсуски, бундай шартномаларни бошқа вилоятлар билан тузишга ҳозирча қўлимиз калталик қилаяпти.

Нарх-наво пойгасини у ёки бу даражада жиловлаш ниятида жойларда вилоятлардан маҳсулот келтириб сотиладиган ярмаркалар ташкил этилаётганлигини алоҳида таъкидлаб ўтиш керак. Уларда дала неъматлари баҳоси анча арзон. Нарх-навонинг пасайишига кўп жиҳатдан Тошкент шаҳар мева-сабзавот ишлаб чиқариш-саноат бирлашмаси сезиларли таъсир кўрсатиши даркор эди. Бироқ аксарият ҳолларда улар сотаётган маҳсулотлар нархи бозорлардагидан қолишмайди, боз устига сифатсиз!

«Олой» бозорида «Наврўз» тижорат корхонаси кенг миқёсда иш бошлаб юборибди. Бу мустақил корхона аҳоли ва хўжаликлардан даланинг ўзида маҳсулот харид қилиб, дўконларда сотмоқда. Биз борган куни бу ерда 20 турдан зиёд маҳсулот бўлиб, уларнинг нархи бозорга қараб белгиланган эди. Бу дўконда шу йўл билан харид қилинган янги сўйилган мол гўшти ҳам 75 сўмдан сотилмоқда.

— Бизга бир кило гўшт 80—83 сўмдан тушмоқда, — дейди корхона директори Равшан Рашидов. — Бироқ бундан кўрилган зарарнинг ўрнини бошқа соҳадан қопламоқдамиз.

Дарвоқе, деярли барча йирик бозорларда савдонинг шу усули қўлланилмоқда. Шайхонтоҳур ноҳиясидаги 43-дўкон мудири Маннон Қодировнинг таъкидлашича, биргина «Эски Жўва» бозорининг ўзида кунига 7—8 тонна янги сўйилган мол гўшти 60 сўмдан сотилмоқда. Бундан кўрилган зарар учун эса давлат томонидан ҳар килосига 15 сўмдан дотация тўланмоқда.

Булар бозорларда нарх-навони бироз бўлса-да пасайтириш мақсадида амалга оширилаётган ишлардан бир шингил, холос. Аммо очиқ эътироф этиш керакки, уларнинг натижаси ҳали юқори эмас. Гарчи саноат савдосидагига нисбатан деҳқон бозорларидаги нарх-наво бирмунча арзон бўлса ҳам, аҳолининг тоқати тоқ. Бунга сабаб — аллақачон осмонга чиқиб олган нарх-наво билан олинаётган маош ўртасида тафовутнинг катталиги. Бас шундай экан, ҳозирча чинакам деҳқонни улуғлаш, уларга ўз маҳсулотини эркин сотишига имкониятлар яратиб бериш, бозорларда қулай шароитлар вужудга келтириш шарт. Шундай эмасми?

Шарифжон ТОЛИПОВ,
Тошкент шаҳар санитария-эпидемиология станцияси ходими.
Мурод КАЛОНХОНОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *Шароф Рашидов таваллудининг 75 йиллиги олдидан*

СИНГЛИМ, БИР КОСА СУВ БЕРСАНГИЗ

Республикамизда Шароф Рашидов билан учрашмаган, уни билмаган меҳнат фахрийлари жуда кам бўлса керак. Узоқ йиллар собиқ Энгельс (ҳозирги Саттор Жабборов) номли жамоа хўжалиги раисининг муовини, жамоа партия ташкилотининг котиби бўлиб ишлаган, ҳозирда Ғиждувон ногиронлар жамияти район бўлими раиси, меҳнат фахрийси Ҳанифа опа Жумаева ҳам Ш. Рашидов билан бир неча бор учрашган, унинг самимий суҳбатларидан баҳраманд бўлган эди. Шунинг учун ҳам мен Ҳанифа опадан Ш. Рашидов ҳақида хотираларини гапириб беришларини илтимос қилганимда бажонидил рози бўлдилар.

— Ўртоқ Рашидов Бухорога келганларида албатта бизнинг жамоа хўжалигимизга ҳам ташриф буюрар эдилар, — дея ҳикоясини бошлади. Ҳанифа опа. — Ўша пайтда жамоамизда 28 минг аҳоли истиқомат қиларди. Яшашимиз, турмуш шароитимиз унчалик ёмон эмасди. Шароф ака ҳар сафар хўжалигимизда бўлганларида далаларни айланиб чиққач, албатта колхозчи ва механизаторларнинг уйларига ҳам кирардилар, уларнинг турмуш шароитлари, оилавий аҳволи ва камчиликлари билан қизиқар, айниқса меҳнат фахрийлари ва ногиронларга моддий ёрдам кўрсатиб кетишлари ҳамон ёдимда.

1967 йил эди ўшанда. Хўжалигимизда бўлган Шароф ака дала айланиб Чағдари қишлоғи орқали ўтаётганларида қудуқдан сув олаётган Орифа опа Ғайбуллаева олдида машинасини тўхтатиб опадан «Синглим, бир коса сув берсангиз», деб сўрадилар. Орифа опа уйларидан коса олиб чиққунга қадар биз билан гурунглашиб, «Бу қудуқ тошдан ясалган экан, суви ҳам совуқ ҳам мазали бўлса керак», — дедилар. Шароф Рашидович сувни ичгач «Кам бўлманг синглим, сувдай сероб бўлинг. Сизга ҳам, қудуқни қазиганларга ҳам раҳмат», деган сўзларини эслаб қолдим.

Чағдариликлар ўша-ўша бу қудуқ «Шароф қудуқ» дея эъзозлашади. Бу ном Чағдари қишлоғининг ўртасида яна кўп йиллар туришига шубҳам йўқ. Чағдариликлар Шароф Рашидовни ҳамиша инсонпарвар, халқпарвар, баракали инсон сифатида эслайдилар.

Бухорога кейинги сафар келганларида хўжаликни айланиб юриб, жамоанинг 6-бригадаси сувчиси Холиқ Воҳидовни ғўза суғораётганда учратдилар. Холиқ ака билан саломлаша туриб, иссиғингиз борга ўхшайди тобингиз йўқми, деб сўрадилар.

— Бироз шамоллабман шекилли, ўтиб кетади — деди сувчи.

— Докторга бормадингизми?

— Дўхтирхона анча узоқда, — деб ийманибгина жавоб берди Холиқ ака.

— Қишлоқда духтир, олий маълумотли врач йўқми?

— Йўқ, — деди сувчи.

— Болаларингиз нечта?

— Саккиз нафар.

— Каттаси неча ёшда?

— Бу йил мактабни тугатади.

— Бўлмаса шу ўғлингизни ўқишга юборинг. Биз ёрдам берамиз. У шифокор бўлиб, сиздек меҳнаткаш инсонларни даволаб юрса, қандай соз бўларди.

Дарҳақиқат, Шароф ака марҳамати билан Холиқ аканинг ўғли Розиқжон Самарқанд медицина институтига ўқишга кириб, уни муваффақиятли тамомлади. Ҳозирда у халқимиз саломатлиги йўлида хизмат қилмоқда. Шароф ака ҳиммати ҳақидаги бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Ишбилармон, талабчан ва ташкилотчи кадрларни ҳурмат қилиши у кишининг гап-сўзларидан сезилиб турарди. Колхозчилар билан бўлган учрашувларда сўзлаган нутқларида инсонларга ғамхўрлик қилиш, уларни асраб-авайлаш, одамларни таланти ва фойдали меҳнатига қараб қадрлаш ҳақида кўп гапирар, ишбилармон, содда ва дангал кишиларни эъзозларди.

Шароф Рашидовга ҳақорат, туҳмат тошларини отганлари билан, унинг азиз номини қалбимиздан ҳеч ким юлиб ололмади-ку. У ҳамиша ўз халқининг қалб тўрида...

Она гапиркан, унинг кўзларида дард аралаш мунг кўрдим. Бу менга Ш. Рашидовни ҳақоратлаганларга нисбатан халқ исёни бўлиб туюлди. Ўз халқини севган, халқи бахти учун курашган кишиларни, халқи ҳамиша кифтида кўтаради. Бундай бахтга камдан-кам кишилар муяссар бўладилар. Ҳа, Шароф Рашидов шундай бахтга сазовор инсон эди.

Маннон ОТАБОЙ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *Тиббиёт қирралари*

БОЛА ДУНЁНИ ТЕБРАТАР...

Яқинда Тошкент шаҳар ҳокимлиги соғлиқни сақлаш бошқармаси маъмурияти ибратли бир анжуман ташкил қилди. Яъни пойтахтимизнинг болалар ва оналар саломатлигига алоқадор бўлган шифокорлари: ҳакимлар, доялар ва ҳамширалар республиканинг етакчи педиатр, акушер-гинеколог олимлари билан болалар саломатлигини сақлаш муаммолари бўйича учрашиб ўзаро илмий-амалий фикр алмашиб олишди. Махсус мухбиримиз Мукаррама МУРОД қизи учрашув сўнггида айрим шифокорлар билан суҳбатлашди.

ТАДБИРКОР БЎЛСАК ТАНГЛИКНИ ЕНГАМИЗ!

Қ. РИЗАЕВ, Тошкент шаҳар соғлиқни сақлаш бош бошқармасининг бошлиғи:

— Оналар ва болаларнинг соғ-омон бўлиши мустақил мамлакатимизнинг истиқболини янада порлоқ этади. Бундан бир ярим йил муқаддам худди мана шундай учрашувни уюштириб, кўплаб тадбирларни, режаларни тузиб олган эдик. Мана бугун ўша учрашувимиз самараси ўлароқ жуда кўплаб ютуқларга эришдик, ишимизнинг самарадорлиги ортди. Шаҳримизда болалар ўлими кескин камайди. Лекин камчилик ва муаммоларимиз ҳам талайгина. Биз ҳозирги оғир иқтисодий шароитда мана шундай муаммоларни қандай қилиб бартараф этиш мумкинлигига асосий эътиборни қаратиб, фикр алмашиниб олдик.

Болалар тиббиётини ривожлантирмай туриб халқ соғлиғининг олдинга силжишини тасаввур қилиш мумкин эмас. Бас шундай экан, она ва бола саломатлиги биз учун биринчи даражали масаладир.

МАҚСАД МАҚТАНИШ ЭМАС

Т. ИСРОИЛОВА, шаҳар соғлиқни сақлаш бош бошқармаси бошлиғи ўринбосари:

— Бугунги кунга келиб бошқа соҳалар каби тиббиёт ҳам анча қийинчиликларга дучор бўлиб турибди. Айтайлик, дори-дармонларнинг етишмаслиги, янги қурилишлар учун маблағнинг камлиги ва ҳоказолар. Лекин биз кейинги бир ярим йил ичида жуда кўп ишларни амалга оширдик. Мен айрим ютуқларимизни таъкидлаб ўтиш керак, деб ўйлайман. Ҳозирда пойтахтимиз аҳолисига 13 болалар шифохоналари, кўп тармоқли стационарларнинг 5 бўлимлари, 27 болалар поликлиникалари каби кўплаб муассасаларимизда 1531 болалар врачи, 622 акушер-гинеколог, 12218 ҳамшира ва доя хизмат қилаяпти. Фақат болалар шифохоналарининг ўзида 4605 бемор ўрни мавжуд. Яқин фурсатда Юнусобод ва Шайхонтоҳур районларида иккитадан, Ҳамза районида битта болалар поликлиникалари ишга туширилди. 7 болалар поликлиникалари қошида кундузги стационарлар ташкил қилиниб, беморларга хизмат кўрсата бошлади ва уларда иқтисодий тежамкорликка эришилаяпти. Қулай хизматдан эса аҳоли мамнун бўлаяпти.

Иқтисодий танглик янги бинолар қуриш имконини бермаётгани ҳеч кимга сир эмас. Шу боисдан ҳам биз болалар муассасаларининг қарийб 80 фоизини қайта таъмирладик. Бунинг учун 12 миллиондан ортиқроқ маблағ сарфланди. Тўғри, сўнгги бир ярим йил ичида кўплаб тиббий-замонавий асбоб-ускуналар сотиб олишга эришдик, лекин ҳануз муассасаларимизда моддий техника базаси қониқарли аҳволда деб бўлмайди...

АЁЛ — ЯРИМ ШИФОКОР БЎЛИШИ КЕРАК

Хосият МИРЗАЕВА, пойтахтдаги 1-туғруқхона бош врачи:

— Бизнинг муассасамиз Шайхонтоҳур райони аҳолисига хизмат қилади. Ўзингизга маълум, мазкур район аҳолисининг асосий қисмини маҳаллий миллат вакиллари ташкил этади. Яъни бошқа районларга нисбатан бизнинг ҳудудимизда туғилиш анча кўп. Мана шуларни эътиборга олиб шаҳар соғлиқни сақлаш бош бошқармаси раҳбарияти келажакда яна битта қўшимча бино қуриб бермоқчи. Умуман, раҳбарият бизга баҳоли қудрат ғамхўрлик қилиб келаяптики, мен буни алоҳида такидлашни истардим. Масалан, замонавий асбоб-ускуналар билан таъминланишимизда. Ахир ҳозирги иқтисодий аҳвол ўзингизга маълум. «Йўқ!» деса, додингизни кимга айтасиз? Биз беморлар ташвишини чекамиз, раҳбарият эса бизнинг самарали ишлашимизга қулай шароит яратиб бериш учун эрта-ю кеч тиним билмайди.

Яқинда туғруқхонамиз қошида ҳомиладор аёллар кардиология марказининг фаолиятини йўлга қўйдик. Яхши тушунасиз, кўпчилик мусулмон юраги хаста опа-сингилларимизга шифокорлар: «Сизга туғиш мумкин эмас» деб огоҳлантиришса ҳам қулоқ солишмайди. «Ўлсам ўламан, орқамда зурриётим қолсин», деб қайсарлик қилишади. Шунинг учун ҳам бизнинг бу марказимиз наинки Тошкент шаҳри, балки бутун мамлакатимиздаги юраги нотоб аёлларга ҳам беминнат хизмат қила бошлади. Кўплаб оналарнинг ҳаётини сақлаб қолмоқдамиз...

Мен фурсатдан фойдаланиб шуни айтмоқчи эдимки, бола тарбиялайдиган аёл ярим шифокор бўлиши керак, яъни тиббий малакали она бўлмоғи даркор. Бизнинг аёллар эса бетоб боласига 1-чи тиббий ёрдам кўрсатишни ҳам, касалга чалинмаслик чораларини ҳам билишмайди. Қолаверса, мактабларимизда тиббиётни ўқитиш учун кўпроқ дарс соатлари ажратилиши керак.

ОЛИМЛАР ҲАМКОР БЎЛИШСА...

Мавлуда ХУДОЕРОВА, Чилонзор район 10-тиш даволаш поликлиникаси шифокори:

— Биз қўлимиздан келганча имкониятларни ишга солиб, фарзандларимизга малакали стомотологик ёрдам кўрсатишга ҳаракат қилмоқдамиз. Мақсадимиз болаларни иложи борича оғриқни сездирмай даволаш, даволаш вақтини қисқартиришдир.

Лекин ютуқларимиз билан бир қаторда ўз ечимини кутаётган қатор муаммолар ҳам мавжуддир. Мана бир неча йилдирки, шифохонамиз Тошкент тиббий олий илмгоҳи ўқув базаси ҳисобланади. Шифохонамиздаги бир неча кабинет ва хоналаримизни кафедранинг профессор, доцент ва ассистентлари эгаллашган. Шу йиллар мобайнида улар бизга на назарий, на амалий жиҳатдан биронта ёрдам беришмади. Истардикки, ҳурматли домлаларимиз шифокорлар билан бирга мактаб, боғчаларга боришса, бизнинг ишларимизни кўришса ва ўзларининг фойдали маслаҳатларини беришса. Агар талабалар билан амалий машғулотларини шу мактаб ва боғчаларда олиб боришса, бу албатта бўлажак шифокорга ёрдам бўларди. Амалий ишларда қатнашган талабалар келажакда яхши мутахассис бўлиб етишардилар.

Болалар бўлимидаги шифокорларимизнинг кўп қисми мактаб ва боғчаларда ишлашади. Кўплаб мактаб ва боғчаларда стоматологлар учун алоҳида хона ажратилмаган. Аппарат ва мосламалар йўқ, борлари ҳам эски, алмаштириш даражасида, тиббиёт ҳамширалари етишмайди. Бу албатта ўша ерда ишлайдиган шифокорнинг иш сифатига таъсир қилмай қолмайди. Яна тўла тасдиқламоқчи эдимки, ҳозир ҳамма касалликлар қатори тиш касалликлари, тиш ва жағ деформацияси тез ривожланаётган пайтда, назаримизда, бу қилаётган ишларимиз қониқарли эмас. Шунинг учун таклифимиз борки, Ўзбекистон телевидениеси стоматологлар учун ҳам ойига ҳеч бўлмаса 3-5 минут эфирдан вақт ажратишса, бунда бизнинг олимларимиз, ассистентларимиз ва малакали шифокорларимиз оммавий тарғибот ишларини олиб боришса, тиш касалликлари, тиш-жағ деформациясининг олдини олиш, тўғри овқатланиш ва бошқалар ҳақида кўрсатувлар тайёрлашса. Улар мультфильмлар ёрдамида болаларга етказилса, янада мақсадга мувофиқ бўларди.

ЯНГИЛИК — ЯХШИЛИКДАН ДАЛОЛАТ

Д. ЗУФАРОВА, пойтахтдаги 19-болалар поликлиникаси шифокори:

— Мен боғча ва мактабда шифокор бўлиб ишлайман. Болалар кўп вақтини мактаб ва боғчада ўтказишади. Улар учун яхши шароит яратиш бизнинг асосий бурчимиз. Бизнинг ҳаракатимизга қарамасдан, болаларнинг тез-тез касал бўлиб туриши менинг кўнглимни ранжитади. Ҳокимият ва Мирзо Улуғбек район халқ таълими бўлимининг ёрдами билан 19-болалар поликлиникаси қошида тез-тез шамоллайдиган болалар учун боғча очилди. Боғча қошидаги физиотерапия бўлими ҳар хил шифобахш гиёҳ дори-дармонлар билан таъминланган. Болаларни чиниқтириш учун сув ҳавзаси мавжуд. Даволаш машғулотларини ўтказишга махсус хона ажратилган. Ўйлайманки, бу болалар саломатлигини мустаҳкамлаш йўлидаги янгича бир қадамдир. Ҳар бир районда шундай болалар боғчаси ва мактаблар бўлиши керак.

МАТНИЁЗ ЮСУПОВ

Ўзбекистон маданияти оғир жудоликка учради. Таниқли композитор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, Ҳамза номидаги давлат мукофотининг совриндори, профессор Матниёз Юсупов 1992 йил 6 октябрь куни оғир хасталикдан сўнг вафот этди.

Матниёз Абдалниёз ўғли Юсупов 1925 йил 1 январда Урганч шаҳрида зиёли оиласида дунёга келди. Бўлажак композиторнинг ижодий камолида Ҳожихон Болтаев, Юнус Ражабий, Комилжон Отаниёзов каби буюк санъаткорларнинг таъсири ғоят каттадир.

Матниёз Юсуповнинг меҳнат фаолияти вилоят театрида созандаликдан бошланган. У 1943 йилда Улуғ Ватан урушига кетди ва 1944 йилда 1 гуруҳ ногирони бўлиб қайтди. 1951—55 йилларда Ҳамза номидаги мусиқа билим юртини, 1960 йилда Мухтор Ашрафий номидаги Тошкент давлат консерваториясини муваффақиятли тугаллаб, самарали ижод йўлига кирди.

Истеъдодли композитор, ҳассос тадқиқотчи ва мураббий Матниёз Юсупов Ўзбекистон мусиқа санъатининг ривожланишига салмоқли ҳисса қўшди.

У ўндан ошиқ мусиқали драма, жумладан «Ғазал фожиаси», «Тун ва нохун», «Муқаддас диёр», «Дил кўзгуси» асарларини яратди. «Хоразм қўшиғи» операси, «Гулсанам» балети, симфоник, вокал-симфоник ва ўзбек халқ чолғу асбоблари оркестри учун яратган қатор асарлари, қўшиқлари ҳам кенг танилди. Узоқ йиллик изланиш ва тадқиқотлар натижасида Хоразм мақомлари, куй ва қўшиқларини замонавий нота ёзувида 7 жилдлик китоб шаклида нашр эттирди.

Композитор Матниёз Юсупов узоқ вақт Ўзбекистон давлат телевидение ва радио қўмитасида муҳаррир, Урганч мусиқа билим юртининг директори, Муҳиддин Қори Ёқубов номидаги ўзбек давлат филармонияси қошидаги «Лазги» ансамблининг бадиий раҳбари лавозимларида самарали хизмат қилди. Кўп йиллар Абдулла Қодирий номли Тошкент давлат маданият институти халқ мусиқаси кафедраси профессори сифатида ёш авлодга таълим бериб келди.

Матниёз Юсуповнинг Ўзбекистон мусиқа маданияти соҳасидаги хизматлари юксак ва муносиб тақдирланиб, кўплаб орден ва медаллар билан мукофотланган.

Улкан санъаткор, таниқли жамоат арбоби Матниёз Юсуповнинг ёрқин сиймоси ва ижоди унинг кўп сонли мухлислари, мусиқасевар халқимиз қалбида абадий яшайди.

И. Каримов, Ш. Йўлдошев, А. Муталов, И. Жўрабеков, Р. Ражабов, Э. Самандаров, М. Умурзоқов, М. Жуманиёзов, А. Фозилбеков, З. Ҳакимов, А. Жабборов, У. Мусаев, С. Ҳайитбоев.

Бахтиёр Анваров вилоят ички ишлар бошқармасида бўлим бошлиғи ўринбосари вазифасида ишлайди. Унвони подполковник. Иши кўплиги туфайли вақти йўқ ҳисоби. Аммо иккинчи севган касби ҳайкалтарошликка вақт топади. Бахтиёр ака ишдан ярим тунда қайтса ҳам ҳовлисидаги мўъжазгина устахонасига кириб маълум муддат шуғулланмаса «ухлай олмайди». Бошлаб қўйган ҳайкалларига сайқал беради. Ишқилиб, устахонада ўтириш у учун роҳат.

Бахтиёр Акбаров шу вақтгача ўттиздан ортиқ сиймоларни тошга битди. Улар орасида «Она», «Бахши», «Улуғбек», «Ҳамза» каби ҳайкал ва бюстлар элга манзур бўлган. Бахтиёр ака яқинда яна бир шарафли ишга қўл урди. Буюк саркарда Амир Темур сиймоси яратилмоқда.

Санъат аҳли борки, бир-бири билан доимо ижодий ҳамкорликда бўлади. Бахтиёр Анваров ҳам Қарши шаҳридаги «Насаф» нашриёти рассоми Нурмон Бердиев билан ижодий алоқада. Нурмон китобга суратлар чизиш билан бирга портрет, манзара ва бошқа жанрларда ижод қилади. Яқинда Нурмон Бердиев вилоят ички ишлар бошқармасида ташкил этилаётган музей зали деворига 6х4 метр ҳажмдаги «Оқ сарой» панносини чизиб тугатди. Бахтиёр Анваров тайёрлаётган Амир Темур ҳайкали «Оқ сарой» панноси қаршисидан ўрин олади. Амир Темур ҳайкали ҳам, «Оқ сарой» панноси ҳам икки ижодкорнинг ўзаро кенгашуви, ёрдами туфайли юзага чиқди.

СУРАТДА: Бахтиёр Анваров ҳамда Нурмон Бердиевлар ижодий фикр алмашмоқдалар.

Шомурод ШАРОПОВ олган сурат.

ҲОФИЗ КЎҲАКИЙНИНГ 450 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

Ўзбекистон таъмирлаш институтининг бир гуруҳ меъморлари Тошкентнинг қадимий Шаҳристон қисмини ва атрофини синчиклаб ўрганаётган вақтида, қисман ўзининг ташқи архитектура кўринишини йўқотган, ўтган асрларда қурилган кўплаб обидаларни топишди.

ОЙНИНГ ОЛТИСИДА ТЎЙ БЎЛДИ...

Шулардан бири Сағбон кўчасида Ҳофиз Кўҳакий (Тошкандий) номи билан юритилувчи XVI асрга оид меъморий ансамбль ёдгорликлар туркум биноси эканлиги аниқланди.

Тарихий материаллар, эски қўлёзмалар ҳамда шу ерлик нуроний қарияларнинг гувоҳлик беришича, қадимда бу меъморий ансамбль салобатли ва жозибадор илм даргоҳи бўлган. Ёдгорлик асосан тўғри тўртбурчак шаклида бир қаватли қилиб қурилган бўлиб, унга олди томони нафис пештоқи қилиб ишланган қуббали, ички тархи чортоқ шаклидаги кўркам дарвозахона орқали кирилган. Ичкарига қадам ранжида этганингизда кенг ҳовли ўртасида булоқ ва тўрт томонида салобат билан қад кўтарган чинорлар теварак-атрофга соя-салқин бериб турганлигига кўзингиз тушади.

Ансамблнинг Ғарбий қисмида кўкка бўй чўзган юқори қисми мезанали баланд минора, ундан бироз нарида эса кўп устунли, шифти ўзбек меъморчилигига хос бўлган нақшинкор ёзги масжид, кўп гумбазли хонақоҳ (қишки масжид) ҳамда талабалар истиқомат қилиши учун томи равоқли қилиб ишланган қатор ҳужралар бўлган. Ўтган асрда архитектура ансамбли устидан катта йўл ўтиши, теварак-атрофига турли-туман уйлар қурилиши натижасида асримизга келиб, бу ансамблдан фақат бир қисми; ёзги масжиди, хонақоҳининг тенг ярми, кенг ҳовлисининг бир қисми ва ҳужраларидан бирнечтасигина сақланиб қолган холос.

Алломанинг номи ўз даврида Шарқу Ғарбда ҳам кенг танилган. Айниқса, йиллар давомида араб олимлари томонидан унинг асарлари зўр қизиқиш билан ўрганилиб келинмоқда. Маълумки, XVI асрда Тошкентда яшаб ижод этган Ҳофиз Кўҳакий машҳур ўзбек олими Улуғбекнинг шогирди бўлмиш Али Қушчи (Аловиддин Али ибн Муҳаммад Самарқандий)нинг набираси бўлиб, у паркентлик Мавлоно Камолиддиннинг ўғли эди. Унинг асл исми Султон Муҳаммад бўлиб, ҳозирда халқ орасида Ҳофиз Кўҳакий номи билан машҳур.

Собир Раҳимов районининг ҳозирги Коммуна кўчасидаги маҳалла қадимдан улуғ олим Ҳофиз Кўҳакий номи билан аталиб келинади. Шу ерлик нуроний отахонларнинг айтишларича Ҳофиз Кўҳакий (Тошкандий) 1491 йили туғилган, тахминан 90 йил умр кўрган. Олим Паркентдан Тошкентга кўчиб келиб, маҳаллий аҳоли болаларига шаҳримиз мадрасаларида узоқ вақт дарс беради. Юқорида зикр қилинган «Кўҳакий» тахаллусини Ҳофиз ўзининг туғилиб ўсган Паркентнинг Кўҳок қишлоғига нисбатан қўллаган бўлса ажабмас, чунки Кўҳакий сўзи «Кўҳоктоғ»» яъни тоғлиқ ҳофиз Кўҳокий деб аталиши ҳақиқатга яқиндир. Булардан ташқари, олим анча йил Қўйлиқда ҳам яшаганлиги ҳақида маълумотлар бор.

Ҳинд тарихчиси Абдулқодир Мулукшоҳ Бадавонийнинг ёзишича, Ҳофиз Кўҳакий Мавлоно Асомиддиннинг шогирди бўлиб, Ҳофиз Тошкандий номи билан танилган. У ўз даврининг кўплаб асарлар яратган етук олими, жумладан, араб тили ва грамматикаси, адабиёт, мантиқ, математика, ҳуқуқшунослик, тарих, география, этнография, хандаса ва диний илмлар билан пухта шуғулланган ҳамда улардан ўз ижодий ишида унумли фойдаланган алломадир.

Айниқса, бу фанлардан араб, форс тили ва грамматика қонун-қоидаларини, адабиётни ва шунга ўхшаш қатор фанларни яхши билганлиги Ҳофизни Шарқу-Ғарбда кенг шуҳрат қозонишига сабаб бўлган. Олим илмий иш билан биргаликда анча вақт мадрасаларда илму толибларга мударрислик қилган.

Ҳофиз Кўҳакий бир гуруҳ тошкентлик олимлар қатори 1528 йили Ҳиндистонга Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳузурига борганлиги ҳақда «Бобурнома»да шундай келтирилади. «Шанба куни ойнинг олтисида тўй бўлди... ўзбек элчилари... бу тўйда бор эдилар... Сўл қўлда ҳам ушбу дастур билан ўзбек элчилари ўлтуруб, беклардан Абдуллоҳа фармон бўлдиким, булар билан ўлтурғой...

Улуғ ош тортилғонидин кейин... Хожа Мир Султонға ва ўғлонлариға ва Ҳофиз Тошкандий ва мулла Фарруҳ бошлиқ Хожанинг мулозимлариға ва ўзга элчиларга ҳам олтундин, кумушдин таркаш била инъомлар бўлди».

Иккинчи бор Ҳиндистонга орадан 41 йил ўтгач, яъни 1569 йили бориб, Акбаршоҳ томонидан иззат-икром билан кутиб олинганлиги, билимдонлиги ҳамда олимлиги учун туҳфалар олганлиги ҳақида Бадавоний ўзининг «Мунтахаб ат-таворих» номли тарихий асарида ёзади. Бироз вақт тургач, Ҳофиз Кўҳакий Ҳиндистондан Маккага боради ва у ердан эса Туркияга сафар қилади. Ҳинд диёри каби у ерда ҳам иззат-икром билан кутиб олинади. Кейинчалик Афғонистон, Ироқ, Миср, Эрон, Сурия ва бошқа чет мамлакатларга саёҳат қилади.

Ҳофиз Кўҳакий таржимонлик билан ҳам кенг танилган олимдир. Чунончи у X асрда яшаб ўтган Муҳаммад ибн Адноннинг икки томлик «Тарихи Туркистон», яъни Шарқий Туркистон (Уйғуристон) мамлакати ҳақида номли асарини форс тилидан эски ўзбек тилига таржима қилган. Буларни кўп йиллик сафар таассуротлари тўплаган илмий материалларидан фойдаланган ҳолда кенгайтириб унга баъзи маълумотларни қўшиб бошқа «Тарихий хитой ва аҳволи Мулкҳо» номи билан атаган.

Ҳофиз Кўҳакий илмий меросини ўрганишда жумҳуриятимиздаги бир қатор ўзбек олимлари самарали изланишлар олиб бормоқдалар. Ўзбекистон фанлар академияси шарқшунослик институтининг олимларидан Қ. Мунировв, А. Ирисов, А. Носиров ҳамда Х. Зайниддинов ва бошқалар буюк олим ижоди ва босиб ўтган машаққатли йўли ҳақида қимматли маълумотларни кўплаб тўпламоқдалар.

Дарҳақиқат, Ҳофиз Кўҳакий XVI асрда Тошкент шаҳридаги энг ҳурматли шахслардан бири бўлиб, эски шаҳарнинг кўркам меъморий ансамбли, кейинчалик Тошкентнинг катта маҳаллаларидан бири унинг номи билан юритилган. Олиб борилган илмий изланишлардан шу нарса маълум бўлдики, ансамбль Ҳофиз Кўҳакий раҳбарлигида унинг маблағи эвазига бунёд этилган. Ёдгорликнинг меъморий ечими, ташқи кўриниши ва унда ишлатилган турли хил қурилиш материаллари ҳам Ҳофиз Кўҳакий даврида қурилганлигига гувоҳлик беради. У бу ерда ҳам кўп йиллар давомида ана шу ансамбль (масжид, мадраса)да талабаларга илм берган. У ҳижрий 992, милодий 1584 йили оламдан ўтади, уни Қаффол Шоший мақбарасининг кираверишидаги супанинг ўнг томонига дафн этишган.

Афсуски, айни пайтда Ҳофиз Кўҳакий меъморчилик ансамбли иншоотига мебель магазинининг омбори жойлашган. Ўрта асрнинг кўзга кўринган олим ва шоири Ҳофиз Кўҳакий таваллудининг 450 йиллиги арафасида унинг хотирасини абадийлаштириш учун, ушбу мебель магазини омборини тезда бошқа ерга кўчириб, у ерда таъмирлаш, тузатиш ишлари амалга оширилиб, табаррук жойга айлантирилса бугунги кунимизга хос улуғ иш бўлур эди.

Таъмирлаш ишлари ниҳоясига етгач, бу обида маданий-оқартув муассасасига айлантирилиб, олим хотирасига атаб мармар тошпахта ўрнатилса, бу ердаги кўча улуғ зотнинг номига қўйилса, ҳамда шаҳримиздаги кутубхоналарда, жумҳуриятимиздаги айрим кишилар қўлида сақланиб қолган асарларини қидириб топиб, улар мутахассислар томонидан синчиклаб, илмий томондан ўрганилса, олим ҳаёти ва фаолиятига оид қимматли маълумотлар йиғилур эди.

Шу кунларда шаҳримиздаги бир қатор лойиҳалаш институтлари Ҳофиз Кўҳакий обидаси жойлашган районнинг реконструкцияси лойиҳасини ишлаб чиқмоқда. Шу муносабат билан институт меъморлари Ҳофиз Кўҳакий ёдгорлигини кўп қаватли уйлар орасида эмас, балки тарихий заминга ва маҳаллий аҳолига монанд уй-жойлар орасида сақлаб қолиш масаласини оқилона ҳал этсалар, Ҳофиз Кўҳакий хотирасига бўлган ҳурмат ул зотнинг руҳини шод этарди.

Абдужаббор ЯҲЁЕВ,
Ўзбекистон маданий ёдгорликларни таъмирлаш илмий-тадқиқот ва лойиҳалаш институтининг лойиҳа бош меъмори.

• *Футбол янгиликлари*

УЕФА кубоги: ҚУРЪА ТАШЛАНДИ

ЯНА икки ҳафтадан сўнг Оврўпода футбол бўйича УЕФА кубоги мусобақалари бўлиб ўтади. Ушбу ўйинларда Эстония, Латвия, Литва, Украина ва Россия жамоалари иштирок этишаётганди. Аммо иккинчи босқичда фақат «Динамо» (Киев) ва Россия жамоаларигина баҳсни давом эттиришга муваффақ бўлишди.

Жума куни Женевада кейинги босқич учрашувларига қуръа ташлаш маросими бўлди. Бу мусобақанинг Ўзбекистонда ҳам минглаб мухлислари борлигини инобатга олиб қуръа натижаларини ҳавола этишни лозим топдик.

МАСК футболчилари Оврўпо чемпионлари кубоги баҳсида Испаниянинг «Барселона» жамоаси билан учрашади.

«Барселона» Оврўподаги энг машҳур клублардан бири. Жамоа Испаниянинг 12 карра чемпиони, шунингдек, яқиндагина Оврўпо «Кубок эгалари» кубогини ҳам қўлга киритганди. Бу йилги чемпионатда жамоа 8 очко жамғариб мусобақалар жадвалининг иккинчи поғонасида бормоқда. «Барселона»га голландиялик Йохан Круифф бошчилик қилмоқда. Жамоа таркибида бир неча футбол юлдузлари — ҳимоячи Р. Куман (Голландия), ҳужумчи Стоичков (Болгария), М. Лаудруп (Дания) ва Бакеро, Бегирастойн, Амор, Эусебиолар бор.

«Кубок эгалари» кубогида «Спартак» (Москва) Англиянинг «Ливепруль» жамоаси билан учрашади.

Жамоа бир неча бор мамлакат чемпиони бўлган. Айниқса, 1977-1984 йиллар «Ливерпуль» учун жуда муваффақиятли келиб, тўрт марта Оврўпо чемпионлари кубогини қўлга киритди. Жамоа сафида Роли (Уэльс), Никола (Шотландия), Мельбю (Дания) ва Барнс, М. Райт (Англия) каби «юлдуз»лар тўп сурмоқдалар.

УЕФА кубогида «Динамо» (Москва) икки бор Италиянинг «Торино» жамоаси билан учрашди. Испаниянинг яна бир жамоаси «Реал» (Мадрид) эса «Торпедо» (Москва)нинг рақиби бўлади.

«Торино» ўтган мавсумни учинчи ўрин билан якунлаб, чемпионатнинг бронза медалини қўлга киритган. Ҳозирги кунда жамоа Италия чемпионатида карвонбошилик қилмоқда. «Торино» сафида ҳам жаҳонга танилган спортчилар бор. Хорижлик футболчилар — Агилер (Уругвай), Шифо (Бельгия), Касагранда (Бразилия) жамоасининг асосини ташкил этмоқда.

Мадриднинг «Реал» жамоаси 25 марта Испания чемпиони бўлган. Олти марта (1950-1960 йилларда) Оврўпо чемпионлари кубоги, икки марта (1985-1986) УЕФА кубоги ғолибидир. Жамоа сафида ҳам кўпгина машҳур футболчилар бор. Булар Просинечки (Югославия), Саморано (Чили), Мигел, Бутрагено, Иерродир.

Киев динамочилари «Андерлехт» (Белгия) билан куч синашади. «Андерлехт» Бельгия чемпионатида карвонбошилик қилмоқда. Жамоа таркибида Бельгия (Дегриз, Нилис, Версавель) ва Голландия (Босман, Ван Боссен) терма жамоаларининг аъзолари тўп сурмоқдалар.

М. АЛИЕВ.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608. Буюртма Г—197.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси.

Бош муҳаррир Анвар ЖЎРАБОЕВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Карим БАҲРИЕВ, Эсиргап БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ, Зоҳид НОРМУҲАММЕДОВ, Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ (бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Қулаҳмад РИЗАЕВ, Эркин САМАНДАР, Азим СУЮН, Александр ТЮРИКОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Александр УЛИЧКИН (масъул котиб, «Народное слово»), Муҳтарама УЛУҒОВА (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Раим ФАРҲОДИЙ, Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Ленинград кўчаси, 19-уй.

● Таҳририятга ҳажми 7 қоғоздан ошган материаллар қабул қилинмайди. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концернининг босмахонаси. Босишга топшириш вақти 21.00 Босишга топширилди 23.50. № Г—410. Тираж 28596. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12.